

LENY

OBSAH

CONTENTS

ÚVODNÍ SLOVA	4	PŘÍPRAVA SOUTĚŽE	36
INTRODUCTIONS	5	COMPETITION PREPARATION	37
Jaká je vize Muzea romské kultury?	8	ORGANIZACE SOUTĚŽE	44
What is the vision of the Museum of Romani Culture?	9	ORGANIZATION OF THE COMPETITION	45
Památník v Letech jako splacení dluhu české společnosti	12	POROTA SOUTĚŽE	50
The Lety Memorial as repayment of Czech society's debt	13	JURY	51
Lety u Písku. Památník holokaustu Romů a Sintů v Čechách	16	NÁVRHY 2. KOLA SOUTĚŽE	64
Lety u Písku. The Memorial to the Holocaust of the Roma and Sinti in Bohemia	17	DESIGNS IN THE SECOND ROUND OF THE COMPETITION	65
Proč je pro Norsko smysluplné financovat výstavbu památníku?	20	NÁVRHY 1. KOLA SOUTĚŽE	98
Why is it meaningful for Norway to finance the construction of the memorial?	21	DESIGNS IN THE FIRST ROUND OF THE COMPETITION	99
Co znamená památník pro pozůstalé po obětech holokaustu Romů a Sintů?	24		
What does the memorial mean for the bereaved relatives of the Roma and Sinti victims of the Holocaust?	25		
NÁMĚT PAMÁTNÍKU	26		
THEMES OF THE MEMORIAL	27		
Unikátní svědectví nedokončeného příběhu	28		
The unique testimony of an unfinished story	29		
Genocida, její zneklidňující předpoklady a memento	28		
Genocide, its disturbing assumptions, and a reminder	29		
Památník zápasu o paměť, která měla být vytěsněna	30		
A memorial to the battle for a memory that was to have been displaced	31		
Paměť, krajina, milník na cestě k pochopení	32		
Memory, landscape, a milestone on the way to comprehension	33		

ÚVODNÍ SLOVA

INTRODUCTION

JANA HORVÁTHOVÁ

ŘEDITELKA MUZEA
ROMSKÉ KULTURY

THE DIRECTOR OF THE
MUSEUM OF ROMANI
CULTURE

JAKÁ JE VIZE MUZEA ROMSKÉ KULTURY?

ÚVODNÍ SLOVO ŘEDITELKY MUZEA ROMSKÉ KULTURY

Hledat štěstí a zůstat při tom lhostejný k utrpení druhých je tragickým omylem.

Motto muzea:

„Jsme prostorem pro setkávání kultur. Otevíráme cesty ke kořenům romské identity. Uchovááme a zpřístupňujeme kulturu a historii Romů jako součást světového dědictví. Přispíváme k toleranci a vzájemnému porozumění. Pro dialog kultur, pro nás.“

Místem pro dialog chceme učinit i Lety. Sdílení zde prožitých příběhů, dosud uzavřených hluboko v paměti Romů, může být nabídnutá ruka k zahájení tak potřebné debaty o společném soužití.

Krajina Letů a jejich okolí je nádherné místo. Místo svázané s tragickými lidskými osudy, které na sebe vzaly podobu genocidy. Genocidy, která je a už vždycky bude součástí českých dějin. Odestát ji nejde, můžeme jen s její „pomocí“ předcházet podobným událostem, vzpomínat a nezapomenout. Stovky dětských obětí místa pak možná nebudou zcela marné, jak se to zdá ještě dnes. Neposkytneme sice už více útěchy jejich matkám, které pro ně kdysi tak truchlily, ale bolestným prožitkem a pochopením jejich tragédie snad pomůžeme sami sobě i našim potomkům, kteří společnou českou krajinu budou obývat.

Lidé zde trpící byli „naši původní Romové“ a tato země, do níž se většina z nich už narodila, byla jejich domovem – milovanou vlastí, cizinu mnozí z nich nikdy neviděli. A přesto „se jim to stalo“, tehdy nikdo neprotestoval a dnes zase o jejich utrpení málokdo ví. V letech dostaneme příležitost uvěřit tomu, co se u nás dělo i za asistence „našich lidí“ nebo jejich tichého souhlasu. Můžeme prožít katarzi s prozřením toho, co se nás týká a těly našich předků vrostlo i v nás. Můžeme společnou minulost a dnes i budoucnost otevřít z netušené perspektivy. A v případě budoucnosti tak pozitivně ovlivnit její podobu.

Jsem sice potomek „našich“ Romů, ale vždycky jsem se zároveň cítila být i kosmopolitní světoobčankou. Než jsem si do důsledku uvědomila hrůzy, které za války zdecimovaly můj rod. I kvůli „našim mrtvým“, po nichž v rodině zůstala díra a řada vyřčených i nevyřčených otázek, ba i sebeobvinění a úzkost, jsem dnes šťastná, že mohu být „u toho“ a přispět k odkrývání událostí „mých lidí“ – Čechů i Romů. Ale víru ve světoobčanství si ponechám i nadále. A tak stejně jako první slovo dávám i to poslední světovému duchovnímu vůdci:

Naše planeta nepotřebuje víc úspěšných lidí. Zoufale potřebuje ty, kteří tvoří mír, léčí, obnovují, vyprávějí příběhy a milují vše živé. Dalajláma.

WHAT IS THE VISION OF THE MUSEUM OF ROMANI CULTURE?

AN INTRODUCTION FROM THE DIRECTOR OF THE MUSEUM OF ROMANI CULTURE

"To seek happiness and remain indifferent to the suffering of others is a tragic mistake."

The motto of the Museum of Romani Culture is:
"This is a space where cultures meet. We open the way to the roots of Roma identity. We preserve and make Roma culture and history available as part of world heritage. We contribute to tolerance and mutual understanding. For the dialogue of cultures, for us. "

We also want Lety to turn into a place for dialogue. Sharing the stories lived here, still deep in the memory of the Roma, can be a hand offered to start the much-needed debate about living together.

The area of Lety and its surroundings is a wonderful place. It is also a place associated with tragic human destinies that took the form of genocide. That genocide is and always will be a part of Czech history. It cannot be undone. Through this memorial, we can only "help" prevent similar events, remember them and therefore not forget them. The hundreds of child victims of this place may not be forgotten completely, as it might seem today. We can no longer provide comfort to their mothers who once grieved for them, but we may perhaps help ourselves and our descendants who will live together in this land by remembering this painful experience, by understanding their tragedy.

The people suffering here were "our indigenous Roma", and this country, in which most of them were born, was their home, their beloved homeland. Many of them never saw foreign countries. Yet "it happened to them", no one protested at the time, and today only a few people know about their suffering. At Lety, we will be given the opportunity to believe what happened here, with the assistance of "our people" or with their quiet consent. We can experience a catharsis when we discover what is of concern to us and the bodies of our ancestors, what has grown in us as a consequence. We can open up the common past, and today even the future, from an unanticipated perspective. In the case of the future, this has a positive impact on its form.

Although I am a descendant of "our" Roma, I always felt like a cosmopolitan, world citizen before I thoroughly realized the horrors that had decimated my family during the war. For the sake of "our dead", which left a hole in that family and a number of spoken and unspoken questions, even self-indictment and anxiety, I am happy today to be here and to help uncover the events of "my people" – the Czechs and the Roma. However, I continue to believe in world citizenship. So, just as I have with the opening words here, I would like to end with the following words of a spiritual world leader, the Dalai Lama:

"Our planet does not need more successful people. It desperately needs those who create peace, heal, renew, tell stories, and love everything living."

VÁCLAV HAVEL

PREZIDENT
ČESKOSLOVENSKA
(1989–1992)
A ČESKÉ REPUBLIKY
(1993–2003)

PRESIDENT OF THE
CZECHOSLOVAKIA
(1989–1992) AND CZECH
REPUBLIC
(1993–2003)

Foto: Česká tisková kancelář
Photo: Czech News Agency

PAMÁTNÍK V LETECH JAKO SPLACENÍ DLUHU ČESKÉ SPOLEČNOSTI

ZÁVĚR PROJEVU PREZIDENTA REPUBLIKY VÁCLAVA HAVLA Z 13. KVĚTNA
1995 PŘI PŘÍLEŽITOSTI ODHALENÍ POMNÍKU V LETECH U PÍSKU

Osud obětí holokaustu pro nás zůstává trvalým varováním. Již vícekrát jsem hovořil o tom, že nebudeme-li rasistickému zlu čelit již v okamžiku jeho zdánlivě nevinných prvopočátečních projevů, přeroste ve fenomén skutečně vážný, nebezpečný, ohrožující celou společnost, a riskujeme tím, že později tomuto zlu již čelit nedokážeme, anebo mu budeme schopni čelit jen za cenu dalších lidských obětí. Bylo by velmi lehkomyšlné spoléhat na to, že duch nesnášenlivosti, národnostní zášti a rasismu již neexistuje. I dnes můžeme občas zaslechnout volání „Cikáni do plynu“. I dnes můžeme pozorovat lhostejnost k těmto projevům, tichou podporu těch, kdo takto křičí, zbabělé diváctví a obnovené dělení lidí podle etnického původu. Tomu všemu je třeba znovu a znovu čelit, protože jde o osvědčené zázemí rasismu.

Hrůzy, které plodí rasismus, známe. Nedopustíme, aby se opakovaly!

Dnes splácíme svůj dávný dluh. Památník v podobě neúplného, rozbitého tvaru zůstane mementem, ale i výrazem úcty k obětem holokaustu Romů, kteří s námi společně sdíleli osud i v těch nejhorších dobách. Nacistický útok proti Romům byl útokem proti lidským bytostem, proti lidskosti, proti právu každého člověka na život. Zapomenout na tábor v Letech, jakož i na podobný tábor v Hodoníně by znamenalo zapomenout na tento zločinný útok, a tím i na hodnoty, proti nimž byl veden.

THE LETY MEMORIAL AS REPAYMENT OF CZECH SOCIETY'S DEBT

EXCERPT FROM A SPEECH BY PRESIDENT OF THE CZECH REPUBLIC
VÁCLAV HAVEL ON THE OCCASION OF OPENING THE MEMORIAL IN LETY
U PÍSKU MAY 13, 1995

The fate of the victims of the Holocaust remains a permanent warning to us. I have spoken more than once about the fact that if we do not face racist evil at the time of its apparently initial, innocent appearance, it will grow into a phenomenon that is truly serious, dangerous, and a threat to all society. If we do not face up to it straight away, we risk not being able to face it later on, or only being able to face it at the cost of other human sacrifices. It would be very reckless to rely on the notion that the spirit of intolerance, national hatred and racism no longer exist. Even today we can sometimes hear the call "Gypsies to the gas chambers". Even today we can observe the indifference to these displays, the quiet support for those who shout them, the cowardly spectators, and the renewal of division among people according to their ethnic origin. All of this must be confronted again and again, because it is the time-tested rear guard of racism.

We know the horrors that racism produces. Let's not allow them to be repeated!

Today we are repaying our long-overdue debt. The Memorial, in the form of an incomplete, broken shape, will remain a reminder, but also an expression of our respect for the Romani victims of the Holocaust, who shared our fate with us even in the worst times. The Nazi assault on the Roma was an attack against human beings, against humanity, against every human being's right to life. To forget either the camp at Lety or the similar camp in Hodonín would mean not just forgetting this criminal assault, but forgetting the values against which it was perpetrated.

LUBOMÍR ZAORÁLEK

MINISTR KULTURY

CULTURE MINISTER

LETY U PÍSKU. PAMÁTNÍK HOLOKAUSTU ROMŮ A SINTŮ V ČECHÁCH

ÚVODNÍ SLOVO MINISTRA KULTURY

Málokteré místo v České republice vypráví příběh o utrpení Romů a Sintů během druhé světové války tak naléhavě jako Lety u Písku. Stejně jako byl letecký tábor překryt vrstvami půdy, bylo i téma romského holokaustu mnohými marginalizováno a odsunuto mimo zájem většinové společnosti. Naším úkolem je splatit Romům a Sintům historický dluh.

Vláda České republiky usnesením ze dne 21. srpna 2017 č. 609 schválila záměr vykoupit areál velkovýkrmny prasat v Letech u Písku, místa, kde se od srpna 1942 do srpna 1943 nacházel jeden ze dvou „Cikánských táborů“ v Protektorátu Čechy a Morava. Tento krok umožnil, aby se Muzeum romské kultury, příspěvková organizace Ministerstva kultury, mohlo ujmout důležitého zadání: vybudovat nový památník, který propojí existující Kulturní památku Lety s místem bývalého tábora, a tím vytvoří ucelený koncept důstojného uctění obětí romského holokaustu. Zajistíme tak uchování důležitého odkazu pro budoucí generace.

„Lety u Písku. Památník holokaustu Romů a Sintů v Čechách“ by měl informovat nejen o historii holokaustu Romů a Sintů, ale přiblížit i samotné místo, jehož osud dokládá, jak se vyvíjelo a vyvíjí soužití Romů a většinové společnosti. Pevně věřím, že bude mapovat kořeny nenávisti a diskriminace, probouzet zájem o téma lidských práv, ale také usnadní vzájemné porozumění mezi romským a neromským obyvatelstvem.

Aby se tragédie minulosti neopakovaly, musíme společně usilovat o odstranění předsudků a historických stigmat. Máme nyní šanci vyprávět nový příběh – příběh o naději a vůli formovat soudržnou, harmonickou společnost. Nepromarněme ji.

LETY U PÍSKU. THE MEMORIAL TO THE HOLOCAUST OF THE ROMA AND SINTI IN BOHEMIA

AN INTRODUCTION FROM THE CULTURE MINISTER

Few places in the Czech Republic tell the story of the suffering of the Roma and Sinti during World War II as urgently as Lety u Písku. Just as the Lety camp was covered over with layers of soil, the subject of the Holocaust of the Roma has been marginalized by many, pushed out of the focus of majority-society interest. Our task is to repay this historical debt to the Roma and Sinti.

The Government of the Czech Republic, by Resolution No. 609 of August 21, 2017, approved the intention to purchase the industrial pig farm facility in Lety u Písku, the place where one of the two “Gypsy Camps” was located in the Protectorate of Bohemia and Moravia from August 1942 to August 1943. This step enabled the Museum of Romani Culture, a state-contributory organization of the Ministry of Culture, to take on an important task: To build a new memorial that links the existing Lety Cultural Heritage Memorial with the site of the former camp, thus creating a comprehensive concept of the dignified honoring of the Holocaust and its Romani victims. This will ensure that an important legacy is preserved for future generations.

“The Lety u Písku. Memorial to the Holocaust of the Roma and Sinti in Bohemia” should inform not only about the history of the Holocaust of the Roma and Sinti, but also bring us closer to a location, the fate of which illustrates how the coexistence of the Roma and the majority society has been and is evolving. I firmly believe the memorial will map the roots of hate and discrimination, arouse interest in human rights, and also facilitate mutual understanding between the Roma and non-Roma population.

To prevent the tragedies of the past from recurring, we must work together to eliminate prejudice and historical stigma. We now have a chance to tell a new story – a story about hope and the will to form a cohesive, harmonious society. Let’s not waste it.

ROBERT KVILE

VELVYSLANEC
NORSKÉHO
KRÁLOVSTVÍ
V ČESKÉ REPUBLICE

THE AMBASSADOR
OF THE KINGDOM
OF NORWAY TO THE
CZECH REPUBLIC

PROČ JE PRO NORSKO SMYSLUPLNÉ FINANCOVAT VÝSTAVBU PAMÁTNÍKU?

ÚVODNÍ SLOVO NORSKÉHO VELVYSLANCE

Norské fondy od roku 2004 finančně podpořily skoro tisíc malých i velkých projektů po celé České republice. Každý projekt je pro nás důležitý a podstatný. Některé projekty jsou ale mimořádné myšlenkou, na které jsou postaveny. Budoucí památník holokaustu Romů a Sintů v Letech je přesně takový projekt.

Základem genocidy, která se v letech 1942-43 odehrála v Letech, byla ohavná rasistická ideologie, která nakonec stála více než šest milionů dětí, žen a mužů jejich životy. Bývalý cikánský tábor v Letech proto není jen symbolem tragédie, kterou čeští Romové utrpěli během druhé světové války. Je též symbolem holokaustu, nejhlubší jizvy naší společné evropské historie. Dlouhá léta bylo těžké přihlížet, že právě na tomto osudovém místě stojí prasečí farma.

Proto jsem nyní opravdu rád, že romské oběti holokaustu v českých zemích konečně budou mít důstojné pietní místo. Je to klíčové nejen pro sebeúctu romské menšiny, ale také pro to, aby si většinová společnost uvědomila vlastní historii. Také Romové z řady dalších zemí, včetně Norska, byli oběti této genocidy. Vláda České republiky, která v roce 2017 uvolnila značné prostředky na realizaci památníku, si proto zaslouží veliké uznání nejen za svoji politickou odvahu, ale také za to, že posílí historickou paměť všech Evropanů.

Jistě, nestačí jen vyslovovat to, co je zřejmé, že taková strašná věc jako holokaust se nesmí nikdy opakovat. Musíme podniknout zcela aktivní kroky, abychom zabránili všem známkám rasismu a nesnášenlivosti, a musíme věnovat obrovskou pozornost vzdělávání. Právě osvěta zaměřená na děti a mládež je druhým posláním památníku v Letech. Jsem hrdý na to, že norské Falstad Centrum, které dlouhodobě vyučuje dějiny druhé světové války pomocí digitální technologie, bude oficiálním partnerem památníku.

Závěrem chci všem účastníkům architektonické soutěže na výstavbu památníku popřát hodně štěstí i mnoho tvořivosti. Máte před sebou složitý úkol, jak vyjádřit něco skoro nepochopitelného tak jednoduchým způsobem, že to bude všem pochopitelné. Jsem si ale jist, že se s tím vypořádáte. Už se velmi těším na otevření památníku v roce 2023!

WHY IS IT MEANINGFUL FOR NORWAY TO FINANCE THE CONSTRUCTION OF THE MEMORIAL?

AN INTRODUCTION FROM THE NORWEGIAN AMBASSADOR

Since 2004, Norway Grants has financially supported almost a thousand big and small projects throughout the Czech Republic. Every project is important and significant to us, but some projects are built on an extraordinary idea. The future Memorial to the Holocaust of the Roma and Sinti at Lety is exactly such a project.

The genocide that happened in Lety between 1942 and 1943 was based on an outrageous racist ideology which killed more than six million children, women and men. Therefore, the former "Gypsy camp" at Lety is not only a symbol of the tragedy that the Czech Roma suffered during World War II. It is also a symbol of the Holocaust, the deepest scar of our common European history. For years it has been difficult to see that a pig farm stood at such a place. That is why I am really glad now that the Roma victims of the Holocaust in the Czech lands will finally have a dignified place of reverence. This is crucial not only for the self-respect of the Roma minority, but also for the majority to be aware of its own history.

Roma from many other countries, including Norway, were victims of this genocide. The Government of the Czech Republic, which made significant funds available to create the memorial in 2017, deserves great recognition not only for its political courage, but also for strengthening the historical memory of all Europeans.

It is certainly not enough just to say that it is obvious that such a horrible thing as the Holocaust must never be repeated. We must take active steps to prevent all signs of racism and intolerance, and we must pay great attention to education. It is the raising of public awareness aimed especially at children and youth which is the second mission of the memorial at Lety. I am proud that the Norwegian Falstad Centre, which has long taught the history of World War II using digital technology, will be the official partner of the memorial.

Finally, I would like to wish all the participants of the architectural competition for the construction of the memorial good luck and much creativity. You have a difficult task: To express something almost incomprehensible in such a simple way that it will be understood by everyone. However, I am sure you'll be able to deal with it. I am looking forward to opening the Memorial in 2023!

ČENĚK RŮŽIČKA

PŘEDSEDA SPOLKU
VÝBOR PRO
ODŠKODNĚNÍ
ROMSKÉHO
HOLOKAUSTU
V ČESKÉ REPUBLICE

CHAIRMAN OF THE
COMMITTEE FOR THE
REDRESS OF THE ROMA
HOLOCAUST IN THE
CZECH REPUBLIC

CO ZNAMENÁ PAMÁTNÍK PRO POZŮSTALÉ PO OBĚTECH HOLOKAUSTU ROMŮ A SINTŮ?

ÚVODNÍ SLOVO ZÁSTUPCE POZŮSTALÝCH

Tisíce Romů a Sintů, členů našich rodin, bývalých československých občanů, zavražděných v koncentračních táborech v letech 1938–1945 nenávratně zmizely. Ti, kteří přežili, se neměli o koho opřít, stáli na prahu nové, poválečné doby sami, s doživotně podlomeným zdravím a psychickými traumaty. Navíc bez prostředků, bez domova – obojího byli zbaveni.

Museli své rodiny a svoje sociální prostředí vytvořit úplně znovu. Nové rodiny vytvářeli ve stínu hrůzných prožitků, o kterých nemohli mluvit veřejně, v prostředí, které bylo nadále nepřátelské. A jak to chápali a dodnes chápou, bylo pro ně ohrožující veřejně se identifikovat s romstvím.

Moje generace Romů a Sintů vyrůstala bez dědečků, bez babiček, bez příbuzných. Válečná traumata tak silně zasáhla i naše děti, před kterými jsme navíc často tajili detaily prožitého utrpení našich rodičů. Pokládali jsme to za způsob jejich ochrany.

Proto je pro nás zásadní, aby bylo na genocidu Romů a Sintů nahlíženo pohledem obětí a aby nový památník v návštěvnících evokoval otázku – PROČ se jim to vlastně stalo?

V letech by měla být vybudována expozice, která se stane mementem pro dnešní i budoucí generace a která k nim promluví aspekty kultury původních českých Romů a Sintů, symboly naší kultury.

WHAT DOES THE MEMORIAL MEAN FOR THE BEREAVED RELATIVES OF THE ROMA AND SINTI VICTIMS OF THE HOLOCAUST

INTRODUCTION BY A REPRESENTATIVE OF BEREAVED RELATIVES OF THE SURVIVORS

Thousands of Roma and Sinti, members of our families, former Czechoslovak citizens murdered in concentration camps between 1938 and 1945, disappeared. The survivors had no one to rely on; they stood on the threshold of a new post-war era alone, with lifelong physical and psychological trauma. Moreover, they were without resources, without homes – they had been deprived of both.

They had to rebuild their families and their social environment. They created new families in the shadow of their horrific experiences, which they could not talk about publicly, in an environment that remained hostile.

My generation of Roma and Sinti grew up without grandfathers, grandmothers, relatives. War trauma even hit our own children very hard, and we often kept the details of our parents' suffering secret. We thought this was a way of protecting them.

That is why it is essential for us that the genocide of the Roma and Sinti is seen from the point of view of the victims, and that the new memorial evokes this question in those who visit it: WHY did this happen to them?

At Lety, an exhibition should be built that will become a reminder to current and future generations, one that will address them through aspects of the culture of the indigenous Czech Roma and Sinti, through the symbols of our culture.

NÁMĚT PAMÁTNÍKU

THE THEMES OF THE MEMORIAL

UNIKÁTNÍ SVĚDECTVÍ NEDOKONČENÉHO PŘÍBĚHU

Teprve v 80. letech se Božena Pflegerová, tehdy šedesátiletá, odhodlala sepsat svoje vzpomínky na válku. Zaměřila se na tzv. cikánský tábor v Letech u Písku, který tak podrobně ještě nikdo z těch, kteří jej přežili, nepopsal. Vypsala jména spoluvězňů i trýznitelů, popsala hromadný hrob za táborem, okolnosti, za kterých zde zemřela její tříměsíční dcerka Štěpánka, narozená v táboře. Podala svědectví o násilí a každodenní blízkosti smrti, o zneužívání vězňů, o podmínkách, ve kterých zde byli všichni postupně zbavováni lidství. Výsledkem je několik popsaných sešitů a příběh, který několikrát začala psát, ale nikdy nedokončila. Je výmluvným dokladem nesdílitelnosti hrůzných zážitků i potřeby podat svědectví.

V rukopise autorka zdůrazňuje neoddělitelnost tábora v Letech u Písku od vyhlazovacího tábora Auschwitz-Birkenau, hlavního místa genocidy evropských Romů a Sintů. Jako název si vybrala poznámku z dokumentů osob určených k transportům „Návrat nežádoucí“. „Těmito dvěma slovy chci pojmenovat své paměti ze sběrného cigánského tábora Lety u Písku. Byla to pouze přestupní stanice do vyhlazovacích táborů v Osvětimi-Březince, odkud nebylo návratu pro lidi, kteří měli v sobě kapku cigánské krve.“

Také její druhý muž, Antonín Hauer, ztratil své nejbližší v Auschwitz-Birkenau – ženu Rozálii Burianskou a děti Marii, Viléma, Matěje a Bertu. Jan Hauer, jejich po válce narozený syn, později zjistil, za jakých okolností otcova první rodina zemřela – byly tak drastické, že to otci nemohl nikdy říct. A přitom to byl právě jeho otec, kdo jej dvacet let po válce do pátrání po osudu nejbližší rodiny zapojil. Jan Hauer, veden touhou poznat historii svojí rodiny, od té doby shromažďuje historické dokumenty a vzácné předválečné fotografie, včetně fotek sourozenců, které nikdy nepoznal.

Díky Janu Hauerovi se svědectví jeho matky Boženy Pflegerové nedávno dostalo mimo okruh rodiny. Bylo to v době, kdy byla uzavřena dohoda o výkupu areálu velkokapacitního vepřína, provozovaného v Letech u Písku od 70. let minulého století, který postupně zabral skoro celou plochu bývalého tábora a stál v blízkosti provizorního pohřebiště, kam se začali ukládat mrtví, když v táboře vypukla tyfová epidemie. V květnu 1995 na místě předpokládaných

hrobů odhalil prezident Václav Havel pomník obětem tábora. V blátě, v dešti a v zápachu vepřína, který se stal nedílnou součástí všech následujících zdejších pietních aktů. Jako neodbytná připomínka absence respektu k lidem, kteří v táboře trpěli a zemřeli. Teprve v roce 2018, po dvaceti letech apelů ze strany jednotlivců i mezinárodních organizací, český stát vepřín vykoupil. Otevřela se tak cesta ke skutečné důstojnému uctění památky zdejších romských obětí holokaustu.

GENOCIDA, JEJÍ ZNEKLIDŇUJÍCÍ PŘEDPOKLADY A MEMENTO

Holokaust Romů a Sintů znamenal téměř úplné vyvraždění celé skupiny lidí, kteří spoluvytvářeli mnohonárodnostní Československo vzniklé v roce 1918 na demokratických ideálech. Důsledky tohoto holokaustu jsou dodnes nerozpoznanou celospolečenskou ztrátou. Komunity Romů a Sintů byly součástí historie českých zemí nejpozději od 16. století. Na prahu druhé světové války představovaly sociálně výrazně diferencovanou společenskou skupinu – od chudých rodin námezdních dělníků a „světem jdoucích“ až po úspěšné obchodníky, vlastníky domů a vil. V době války pak všichni především bojovali o život, někteří se zapojili do odboje. Vzácně se jich zastali jejich neromští sousedé a nemnohé zachránili před transporty a téměř jistou smrtí.

V celoevropském měřítku představuje holokaust Romů a Sintů v protektorátu Čechy a Morava jeden z nejdůslednějších pokusů o genocidu evropských Romů a Sintů. Válečné pronásledování zde přežil jen přibližně každý desátý z nich. Genocida byla nepopiratelně přímým důsledkem nacistické ideologie, navazovala však na místní společenské předpoklady sahající hluboko do předválečného období. S „cikány“ se v českých zemích dlouhodobě jednalo jako se skupinou, kterou bylo potřebné policejně evidovat, kontrolovat a pacifikovat, a to i za cenu porušení demokratických principů a ústavy nového československého státu. Na takové přemýšlení o „cikánech“ se pak nacistický přístup snadno napojil. Určitá část zdejší společnosti s válečným pronásledováním Sintů a Romů souhlasila, někteří se na něm přímo podíleli a měli z něj i materiální prospěch.

THE UNIQUE TESTIMONY OF AN UNFINISHED STORY

In the 1980s, at the age of 60, Božena Pfliegerová decided to write her memoirs of the Second World War. She focused on her personal experience in the so-called “Gypsy Camp” (Zigeunerlager) at Lety u Písku, which none of those who survived that camp had ever described in such detail. She wrote out the names of her fellow prisoners and their tormentors, described the mass grave for prisoners behind the camp, and described the circumstances under which her three-month-old daughter Štěpánka was born in the camp and then died there. She testified to the violence and the daily proximity of death there, the abuse of the imprisoned women, and the conditions in which all who were there were gradually deprived of their humanity. Her writing resulted in several notebooks filled with descriptions of her story that she began writing more than once, but never completed. These writings are eloquent proof of the incommunicability of such horrible experiences and the necessity of bearing witness.

In her manuscript, Božena Pfliegerová emphasizes the inseparability of the camp at Lety u Písku from the Auschwitz-Birkenau extermination camp, the main location of the genocide of the European Roma and Sinti. As a title, she chose a phrase stamped onto the documents of those persons designated for the transports to Auschwitz: “Return undesired”. “I want to name my memoirs of the Gypsy camp at Lety u Písku with those two words,” she wrote. “It was just a waystation to the extermination camp at Auschwitz-Birkenau, from which there was no return for people who had even a drop of Gypsy blood”.

Her second husband, Antonín Hauer, had also lost his loved ones at Auschwitz-Birkenau – his wife Rozálie Buriánská and their children Marie, Vilém, Matěj and Berta. His son, Jan Hauer, born after the war, later ascertained the circumstances under which his father’s first family died, but they were so drastic that he decided not to tell his father about them. Eventhough it was his father who had involved him, 20 years after the war, in investigating the fate of his closest family members. Jan Hauer, led by a desire to know the history of his family, has been accumulating historical documentation and rare prewar photographs ever since, including photos of the siblings he never met.

Thanks to Jan Hauer, the testimony of his mother, Božena Pfliegerová, recently became known

outside his family circle. This happened around the time that an agreement was concluded to buy out the grounds of the industrial pig farm at Lety u Písku that, ever since the 1970s, had gradually covered almost the entire grounds of the former concentration camp, and stood near the burial ground where the prisoners’ corpses had been interred after an epidemic of typhus broke out in the camp. In May 1995, at the then-presumed location of those burials, Czech President Václav Havel unveiled a memorial to the camp victims. Guests trod in pig farm stench – an experience that became an integral component of the commemorative ceremonies held there during the following decades, like some irresistible reminder of the lack of respect felt for the people who had suffered and died in the camp. It was not until the year 2018, after 20 years of appeals by individuals and international organizations, that the Czech state bought out that industrial pig farm. This opened the way for a genuinely dignified honoring of the memory of the Holocaust and its local Romani victims.

GENOCIDE, ITS DISTURBING ASSUMPTIONS, AND A REMINDER

The Holocaust of the Roma and Sinti meant the all but complete murder of an entire group of people who were part of the multi-national country of Czechoslovakia, which had been founded in 1918 on the basis of democratic ideals. The consequences of that Holocaust created a loss for all of society that remains unrecognized to this day. Communities of Roma and Sinti have been part of the history of the Bohemian lands since the 16th century. On the cusp of the Second World War they represented a distinctly differentiated social group, ranging from the impoverished families of day laborers and “itinerants” to successful businesspeople who owned houses and villas. During the Second World War, all of these people were fighting for their very lives, first and foremost, and some joined the Resistance. Their non-Romani neighbors rarely stood up for them, and few Roma or Sinti were saved from being transported to an all but certain death in the concentration and extermination camps.

On a pan-European scale, the Holocaust of the Roma and Sinti in the Protectorate of Bohemia and Moravia represents one of the most thorough attempts at the genocide of the Roma and Sinti

Nepřiznání těchto skutečností dodnes znemožňuje se s touto temnou stránkou našich dějin vyrovnat. Válečná historie protektorátních Romů a Sintů je dosud historií málo známou, obtížně přijatelnou a často rozporovanou. Projevuje se to ve veřejných vyjádřeních některých politických představitelů v minulosti i současnosti, balancujících na hraně popírání holokaustu. I v projevech vandalismu vůči památníku, jenž v Letech u Písku stojí od roku 1995. Podobným nenávislným činům bude patrně čelit i nově budovaný památník.

Tzv. cikánský tábor v Letech u Písku byl v srpnu 1943 srovnán se zemí. Zdálo by se, že tím jeho příběh skončil. Avšak to, co se zde (ne)odehrálo v následujících sedmi desetiletích, je pro pochopení lokálních specifik holokaustu Sintů a Romů i jejich postavení ve společnosti stejně významné jako to, co se zde stalo za války. Přemýšlení o „cikánech“ vedoucí k vytěsňování Romů ze společnosti i ze společenského historického povědomí nezmizelo s koncem války ani s pádem komunismu. Citlivost k projevům stereotypizace, diskriminace a segregace Romů se mění pouze v některých částech společnosti. Během prvních deseti let nově nabyté demokracie bylo jen v České republice zabito pravicovými extremisty devět Romů. Jeden ze smrtelných útoků se odehrál ve stejný den, kdy Václav Havel odhaloval pietní místo v Letech u Písku.

PAMÁTNÍK ZÁPASU O PAMĚŤ, KTERÁ MĚLA BÝT VYTĚSNĚNA

Důsledky válečné tragédie Sintů a Romů, pro ty, kteří přežili, lze jen obtížně přiblížit. Z početných komunit zbyli pouze jednotlivci. Obklopovala je prázdnota. Přišli o většinu příbuzných, často o veškeré prostředky i o své domovy. Pokud se vůbec v poválečném Československu připomínal jejich osud, byli zahrnuti do obecné kategorie obětí nacismu. Upozorňování na specifika jejich válečné perzekuce nebylo žádoucí, protože by posilovalo uvažování o Romech jako o svébytné menšině a to bylo v komunistickém Československu prohlášeno za nepodložené a škodlivé. Téma holokaustu Romů nebylo za komunismu součástí výuky ve školách, neobjevilo se v muzeích ani médiích, neexistovaly specifické památné dny. Romové byli označeni za „občany cikánského původu“,

nový režim je měl „převychovat“, „zbavit jejich zaostalosti“ a „rozptýlit“ v jedolité mase občanů socialistického Československa. Pachatelé válečných zločinů spáchaných na Romech a Sintech nebyli potrestáni. Znovu se sestavovaly soupisy „cikánů“ jako podklad pro nové návrhy politiky označované v děsivém neuvědomění historických souvislostí opět za „řešení cikánské otázky“.

Velká část přeživších se rozhodla chránit své nové rodiny mlčením o válečné minulosti – nechtěli je zatěžovat traumaty. Nechtěli své děti připoutat k historii jasně poukazující na jejich etnický původ. Někteří si změnilí příjmení. Jiní přestali mluvit romsky. Snažili se nebyť rozpoznatelní jako „cikáni“, protože takovou identifikaci mnozí chápali a dodnes chápou jako ohrožující.

Holokaustu Romů a Sintů se v 90. letech začalo říkat „zapomenutý holokaust“. Jako by na něj zapomněli všichni. Bylo by přesnější mluvit o holokaustu společností „vytěsněném“ – přeživší totiž nikdy zapomenout nemohli. Holokaust se stal nezvratně a neodmyslitelně jejich součástí, součástí reality žité jejich dětmi, které mimo jiné vyrůstaly bez dědečků a babiček, tet a strýců, bratranců a sestřenic, bez jejich blízkosti, návštěv, vyprávění. Nebylo možné uniknout mezigeneračnímu přenosu traumat. Ti přeživší a jejich potomci, kteří chtěli vzpomínat a připomínat, bojovali s mlčením většiny a často měli při svém zápasu o paměť ku pomoci jen vlastní sveřepou vůli a lidi ve svém nejbližším okolí. Někteří ale přesto usilovali o veřejné připomínání válečného utrpení a obětí nacistické genocidy a o předání vlastního svědectví. Jako členové menšiny, navíc státem oficiálně neuznané, k tomu však měli jen velmi omezené možnosti. Někteří sepisovali své vzpomínky, jiní se o ně dělili – jakkoliv to nebylo snadné – nejen se svými dětmi, ale i s historiky a dalšími badateli. Kromě toho využívali také prostor, který měli jako pozůstalí na obou místech, kam byli postupně mrtví z letského tábora pohřbíváni: na hřbitově v Mirovicích umístili pamětní desku a na místě provizorního pohřebiště postavili kříž, pravidelně na tato pietní místa jezdili stejně jako do Osvětimi. Pečující o paměť svých rodin vlastně pečovali o paměť nás všech. Jejich snahy v průběhu let podpořily i nemnohé místní iniciativy, jména Romů a Sintů najdeme na některých památnících obětí války, velmi ojediněle i desku připomínající již neexistující romskou kolonii.

Důstojné připomínce utrpení a smrti stovek lidí v letskému táboře však bránil necitlivě vybudovaný vepřín. Stal se symbolem přezíravého postoje tzv. většinové společnosti vůči Romům. Popíral i klíčové hodnoty komunit Romů a Sintů

in Europe. That local wartime persecution was survived by approximately just one out of every 10 members of those communities. The genocide was undeniably a direct consequence of the Nazi ideology, but it involved the continuation of local mind-set that dated from long before the interwar period. In the Bohemian lands, "Gypsies" had long been dealt with as a group whom it was necessary for the police to keep records on, to keep track of, and to keep in check, even at the cost of violating democratic principles and the Constitution of the new Czechoslovak state. The Nazi approach easily connected with such line of thinking. A certain part of society here agreed with the wartime persecution of the Roma and Sinti, some directly contributed to it, and some gained materially from it.

The failure to acknowledge these facts to this day makes it impossible to come to terms with this dark side of our history. The wartime history of the Protectorate Roma and Sinti is a history that remains relatively unknown because it is difficult to accept and frequently disputed. This is demonstrated by the public remarks made by some current and former political representatives balancing on the edge of Holocaust denial. The displays of vandalism at the memorial that has been in place at Lety u Písku since 1995 are also evidence of this. The memorial to be newly built at the site will apparently also face similar acts of hatred.

What was called the "Gypsy Camp" at Lety u Písku was razed to the ground in the August of 1943. It could have seemed that the story would have ended there. However, what did and did not transpire during the next seven decades is just as important to comprehending the local specifics of the Holocaust of the Roma and Sinti and their position in society as what happened during the war. Concepts about "Gypsies" that led to the displacement of Romani people both from society itself and from its awareness of history did not disappear with the end of the war, nor did they vanish with the fall of communism. Sensitivity to the discrimination, segregation and stereotyping of Romani people has become more fine-tuned in just some parts of this society. During the first decade of a restored democracy, nine Romani people were murdered by right-wing extremists in the Czech Republic alone. One of those deadly attacks happened on the very same day that Czech President Václav Havel unveiled the first official remembrance site to the Romani victims at Lety u Písku.

A MEMORIAL TO THE BATTLE FOR A MEMORY THAT WAS TO HAVE BEEN DISPLACED

The consequences of the Romani and Sinti tragedy during the war for those community members who survived are difficult to relate. Of what once had been big communities, just individuals remained. They were surrounded by emptiness. They had lost most of their relatives and frequently all of their assets and their homes. If their fates were remembered at all in postwar Czechoslovakia, they were included in the general category of "victims of Nazism". Drawing attention to the specifics of their wartime persecution was not desirable because it further amplified the concept of Romani people as a distinct minority, which in communist Czechoslovakia was declared to be a harmful, unsubstantiated notion. The subject of the Holocaust of the Roma was not a component of instruction in the schools during communism, it did not appear in museum exhibitions or in the media, and there were no specific commemorative days. Roma were called "citizens of Gypsy origin" and the new communist regime was meant to "re-educate" them, to "rid them of their backwardness", they were to be "dispersed" among the uniform mass of the citizens of a socialist Czechoslovakia. The perpetrators of war crimes against Romani and Sinti people were never punished. Once again, registries of "Gypsies" were compiled as background material for new policy proposals that were called by with a horrifying presumed lack of awareness of their historical context, "solutions" to the "Gypsy question".

A large part of the Romani and Sinti survivors decided to defend their new, postwar families from being burdened by trauma and never spoke of the wartime past. They did not want to bind their children to a history so directly indicating their ethnic origin. Some changed their surnames. Others stopped speaking Romanes. They did their best not to be recognizable as "Gypsies", because such an identification was comprehended by many of them, and still is to this day, as endangering them.

The Holocaust of the Roma and Sinti began to be called the "forgotten Holocaust" in the 1990s, as if it had been forgotten by everybody. It would be more exact to speak of a Holocaust "displaced" by society, as the survivors could never forget it. The Holocaust became inseparably and irreversibly a component of their lives, part of the reality

jako úctu k rodině a stáří, důstojnost, spravedlnost a povinnost tyto hodnoty ve svém životě a vztahu k jiným hájit. Navzdory těmto okolnostem Čeněk Růžička, další z potomků přeživších, pořádal v Letech u Písku od roku 1998 každoroční pietní shromáždění. Dvacet let vytrvale bojoval za místo připomínky, které by důstojností odpovídalo významu toho, co se zde stalo.

Odstranění vepřína a stavba nového památníku v Letech u Písku je významným posunem v zápasu o historickou paměť celé naší společnosti. Rozhodně však není jeho koncem.

PAMĚŤ, KRAJINA, MILNÍK NA CESTĚ K POCHOPENÍ

Mírně klesající svah ze dvou stran ohraničený lesem, louky, remízky, v klínu svahu plocha rybníka zrcadlící okolní poklidnou krajinu a proměny nebe. Zvlněné modrozelené kontury surově rozřezává obdélník betonového areálu vepřína. V jeho horní části a jejím okolí lze tušit další dnes již skoro neviditelné jizvy geometrických tvarů – půdorys bývalého koncentračního tábora a jeho budov. Nebyl to jen čas a příroda, které se zasloužily o postupné setření jeho stop v krajině i v kolektivní paměti. Až nedávný archeologický výzkum ukázal, kde přesně se tábor rozkládal. Identifikace všech obětí a jejich hrobů představuje pro historiky a archeology nelehký úkol. Kříž, který kdysi stál na místě pohřebiště, ležel skácený v trávě ještě v polovině 90. let. Pak zmizel. Stejně jako další připomínky utrpení, jehož svědkem byla místní krajina.

Krajina má svoji neúprosně dlouhodobou paměť, skrytou někdy nehluboko pod zemí, v otiscích dávno zapomenutých cest a základů domů, viditelných v reliéfu například z leteckých snímků. Paměť lidí je mnohem kratší, je pamětí vyjednávanou, ovlivněnou hierarchiemi moci, ve kterých nejsou síly „většiny“ a „menšin“ v rovnováze.

Lze vyjádřit napětí mezi ponurou válečnou i poválečnou historií tohoto místa a kouzlem zdejší přírody?

Lze ukázat, jak podstatná byla a je paměť přeživších stojící po desetiletí na okraji, uchovávaná navzdory všemu?

Je možné na tomto místě zhmotnit připomínku minulých událostí jako společné bolestné historie, která by zároveň umožnila i nadějnější pohled do budoucna?

lived by their children who grew up, among other things, without any grandfathers or grandmothers, aunts, uncles or cousins, without their closeness, their storytelling, their visits. It was not possible to avoid the intergenerational transfer of trauma. The survivors and their descendants who wanted to remember and to commemorate this past were up against the silence of the majority, and frequently, during their struggle to preserve this memory, they had just their own force of will and those closest to them to aid them. Some, however, strove for public commemoration of the wartime suffering and of the victims of the Nazi genocide, and to communicate their own testimonies. As members of a minority that was not officially recognized by the state, they had very limited opportunities, however. Some wrote memoirs, others shared their recollections, although it was not easy, not just with their own children, but also with historians and other researchers. In addition, they also took advantage of the room for maneuver available to them, as relatives of the camp victims, at two locations where dead prisoners from the camp at Lety had gradually been buried: at the cemetery in nearby Mirovice they installed a memorial plaque, and at the site of the unmarked burial ground near the former camp they erected a cross and regularly visited that remembrance site as well as the former extermination camp at Auschwitz. As caretakers of their families' memories, they in fact took care of the memory of the whole of our society. Their attempts were supported by several local initiatives over the years, and we find the names of Romani and Sinti people on several memorials to victims of the Second World War, as well as a handful of plaques commemorating the location of a now no longer existing Romani settlement.

Dignified commemoration of the suffering and deaths of hundreds of people at the camp in Lety, however, was prevented by the insensitively installed industrial pig farm. It became a symbol of the dismissive attitude of what is called the "majority society" toward Romani people. The presence of the pig farm also denied the importance of crucial values among the communities of Roma and Sinti, such as honoring one's family and elders, dignity, justice, and the obligation to defend such values in one's own life and in relation to others. Despite these circumstances, Čeněk Růžička, a descendant of those who survived Lety, annually convened a commemorative gathering there beginning in 1998. For 20 years he persistently fought for this remembrance site to attain a dignity proportionate to the importance of what happened there.

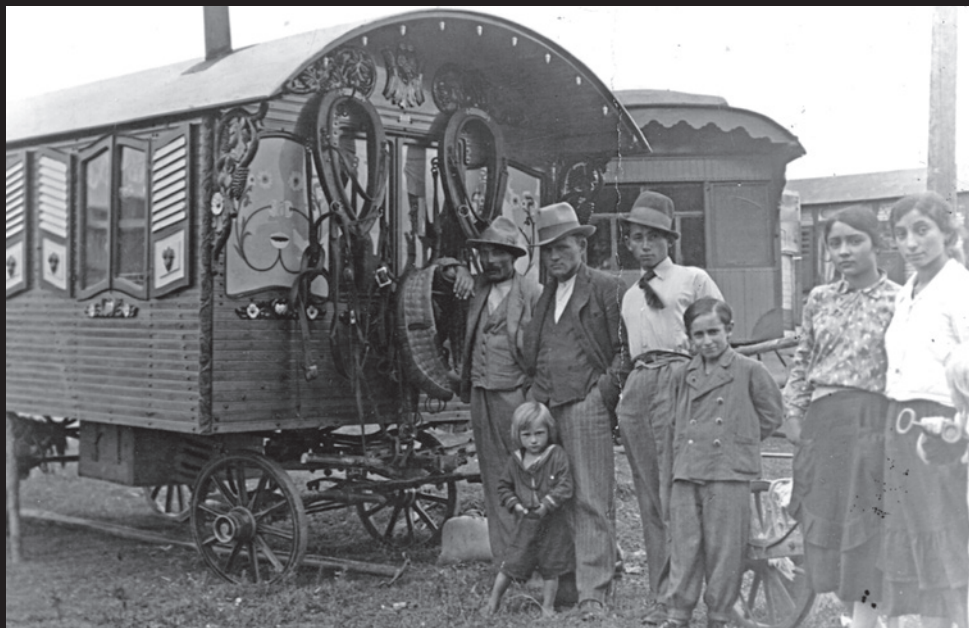
The removal of the industrial pig farm and the building of a new memorial at Lety is a significant step forward in the historical memory of our entire society. However, it is decidedly not the end of the story.

MEMORY, LANDSCAPE, A MILESTONE ON THE WAY TO COMPREHENSION

A slightly descending slope, bordered on two sides by copses, forests, meadows, and a pond reflecting the peaceful surrounding landscape and changes in the sky at the bottom of the slope. The blue-green, undulating contours are roughly sliced through by the concrete rectangle of the industrial pig farm. In its upper half and its surroundings you can sense other geometric scars that are almost invisible today – the floor plan of the former concentration camp and its buildings. Nature and time are not the only factors that have contributed to the gradual erasure of these traces from the collective memory and the landscape itself. Archaeological research performed just recently has demonstrated exactly where the camp was located. The identification of all the victims of the camp and their burial sites represents a difficult task for archeologists and historians. The cross that once stood at the location of the burial ground, lay cut down in the grass still in the mid-1990s. But then it disappeared, just like the other reminders of the suffering witnessed by the local landscape.

The landscape has its own relentlessly long-term memory, sometimes hidden not so deep under the ground, in the imprints of long-forgotten paths, of the foundations of buildings visible in relief, for example, from aerial photographs. Human memory is much shorter, it is a negotiated memory, influenced by hierarchies of power in which the forces of the „majority“ and „minorities“ are not in balance.

Is it possible to express the tension between the gloomy wartime and postwar history of this place and the charm of its local natural environment? Is it possible to demonstrate how essential the memory of the survivors was and is, a memory that stood in place, on the edges, for decades, that was conserved despite all this? Is it possible, at this site, to manifest a commemoration of these past events as a painful, shared history that simultaneously opens the way to a more hopeful view of the future?

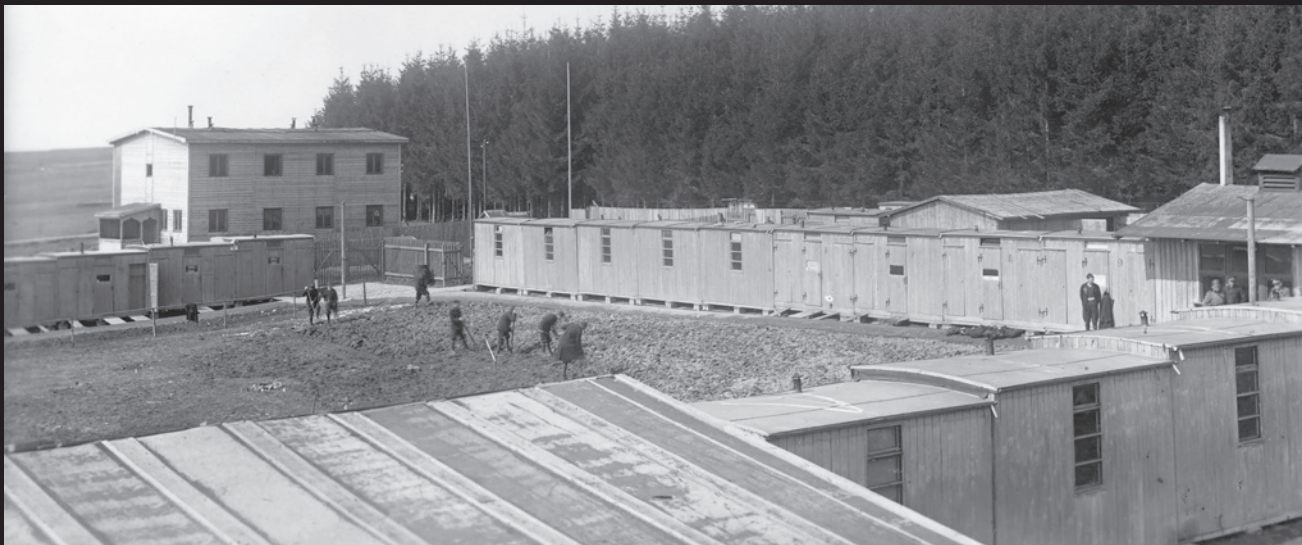
Fotografie z rodinného archivu Jana Hauera, kolem roku 1928. Foto: autor neznámý, ze sbírky Muzea romské kultury

Photograph from Jan Hauer's family archive, about 1928. Photo: author unknown, from the collection of the Museum of Romani Culture

Návrat přelomů
 A zde začíná můj životopis a moje další uplynulé
 lety jsou jsem prošel. Počínám rokem 1878 v brněnském
 kamene. Moje rodiče, matka, byla učitelka a její bratr byl
 řemeslník v maringotkách (obuvnické výrobě) To byl náš
 domov a žili v něm. Otec byl brusič a matka
 prodávala kuchyňské kamenné nádobí, které kupovali
 se kromě a se křesťany v horách. Měli se
 na povolání (řemeslo) které jim nakládalo se první
 republiky různé potíže. Otvor podívali pocházeli
 odněkud v Rakousku a se a byli křesťanského pokolení
 směl byl egyptské původu. Matka byla se rodná
 umělkyně, která se tam jim učila komediantů.
 V každé obci nebo městě jsme se museli hlásit
 u starosty a povolání k práci. Byli přiblížení
 křesťany, tam dal starosta nějaký poděrnal a
 mohli pronosovat své současně. Podobně to
 bylo i s naší školní docházkou. Já nechtěl ani jsme
 museli do školy. Otec byl v tomto směru se nás
 přišel. Sestry byly již prodávány a byly různé
 akce různé. Doma jsme měli 3 děti, nejstarší
 které bylo 13 roků už nás do školy museli
 museli se starat a matka která byla nemohla
 shánět peníze pro nás a obstarávat nás co
 bylo doma potíže. Dvě jsme chodili do školy
 já jsem se chodil do školy v roce 1928 v
 Protivanově okraj Blansko. Starší sestry Marie byla
 o 3 roky otec má již školu nemohla, chodila
 do 2 třídy, jelikož v Protivanově byla jen dvojtřídní
 Tam jsme učili celou dobu až do května, jelikož
 bylo si pamatuje, byla to nejnaučivější práce
 směl v historii československa. Přes noc a den

Kopie rukopisu vzpomínek Boženy Pfliegerové, internované v r. 1942 v tzv. cikánském táboře v Letech u Písku, pravděpodobně 80. léta 20. stol., ze sbírky Muzea romské kultury

A copy of the manuscript of the memoirs by Božena Pfliegerová, interned in the so called „Gypsy camp“ at Lety u Písku in 1942, written probably in the 1980s, from the collection of the Museum of Romani Culture

Tzv. cikánský tábor v Letech u Písku, z pozůstalosti Františka Kánského, tehdejšího dozorce v tzv. cikánském táboře Lety u Písku, 1942. Foto: autor neznámý, ze sbírky Muzea romské kultury

The „Gypsy camp” in Lety u Písku, from the estate of František Kánský, a former guard there, 1942.
Photo: author unknown, from the collection of the Museum of Romani Culture

Kříž, který stával na místě provizorního pohřebiště obětí za táborem, duben 1995, Lety u Písku; foto: Jiří Hladký, ze sbírky Muzea romské kultury

The cross that stood on the site of the provisional burial ground of the victims behind the camp, April 1995, Lety u Písku; photo: Jiří Hladký, from the collection of the Museum of Romani Culture

PŘÍPRAVA SOUTĚŽE

COMPETITION PREPARATION

Zadání soutěže

- odborné části zadání
 - název památníku
 - interpretaci tématu památníku
 - výrazové prostředky
 - kultura Romů a Slováků
- provoz památníku
 - řídicí program
 - personální zajištění
- slovební program
 - požadavky na řešení vyplývající z názvu a posolání památníku
- popis stavění
 - prostorové řešení
 - materiálové řešení
 - řešení území
 - investiční řešení

Příprava soutěže, pracovní skupina, 19. 6. 2019, Brno; foto: Adam Holubovský, ze sbírky Muzea romské kultury

Competition preparation, working group, 19. 6. 2019, Brno; photo: Adam Holubovský, from the collection of the Museum of Romani Culture

Příprava soutěže, pracovní skupina, 19. 6. 2019, Brno; foto: Adam Holubovský, ze sbírky Muzea romské kultury

Competition preparation, working group, 19. 6. 2019, Brno; photo: Adam Holubovský, from the collection of the Museum of Romani Culture

Projekt se velmi intenzivně dotýká pozůstalých po českých Romech a Sintech, kteří v Letech zahynuli či byli vězněni, ale i romských komunit v Česku i ve světě. Projekt je zároveň svým způsobem splacením dluhu celé společnosti vůči dosud vytěšňovanému utrpení Romů a Sintů během 2. světové války. Dotýká se celé české a v širším měřítku i evropské společnosti a řady odborníků a aktivistů, kteří se touto otázkou zabývají. Zároveň dění kolem přípravy soutěže a realizace památníku ovlivní širší území, v kterém žijí místní obyvatelé. Ti jsou znalci místních poměrů a mají své potřeby a představy o budoucnosti památníku.

Z těchto důvodů byla do přípravy soutěže zapojena celá řada aktérů s cílem informovat je o současném stavu památníku i připravované soutěži, o smyslu projektu, poslání a námětu památníku. Cílem bylo dále motivovat zástupce romské komunity, odborných institucí, organizací i místních obyvatel ke konstruktivní diskuzi na téma hodnocení současného stavu a vyjádření očekávání či obav spojených s budoucností památníku. V neposlední řadě bylo cílem budování důvěry komunity Romů a Sintů i místních obyvatel v projekt, instituci a osoby, které ho reprezentují.

Aktéři projektu byli zapojeni formou účasti v pracovní či konzultační skupině, samostatně proběhlo setkání s místními obyvateli.

PRACOVNÍ SKUPINA

Pracovní skupina byla složena ze zaměstnanců Muzea romské kultury, zástupců pozůstalých, zástupce ministerstva kultury, odborníků se zaměřením na kulturu a historii Romů a scházela se pravidelně od dubna do června 2019. K jednání pracovní skupiny byli podle aktuálně projednávaných témat přizváni odborníci na archeologii, architekturu, tvorbu expozic, umění. Posláním pracovní skupiny bylo především projednání otázek důležitých pro stanovení poslání, námětu a témat památníku, budoucího návštěvnického provozu a stavebního programu. Část pracovní skupiny, především zaměstnanci muzea a odborníci na historii a kulturu Romů, zpracovávala odborné části zadání.

KONZULTAČNÍ SKUPINA

Do konzultační skupiny bylo přizváno více než 100 zástupců pozůstalých po obětech

tábora v Letech; zástupců romských skupin, které se spolupodílely na boji za odkup vepřína; zástupců spolků a iniciativ, které se věnují romské problematice a problematice lidských práv; zástupců státních či státem zřízovaných organizací; zástupců odborných a akademických institucí; dále také partneři financování projektu a neromské osobnosti otevřeně podporující romskou minoritu. Konzultace proběhly formou dvou konzultačních odpolední v květnu a červnu 2019 v sídle Ministerstva kultury v Nosticově paláci. Přítomní byli seznámeni se zásadními výstupy z jednání pracovní skupiny a měli možnost tyto výstupy komentovat a podávat svoje podněty.

OBYVATELÉ OKOLNÍCH OBCÍ

V květnu 2019 proběhlo ve společenském sále restaurace v Letech setkání s obyvateli okolních obcí. Pozváni byli zástupci vedení obcí a obyvatelé Letů u Písku, Královy Lhoty, Orlíka nad Vltavou, Mirovic a Kožlů. Cílem setkání bylo přítomné seznámit se s současností i představami o budoucnosti památníku a především zjistit, jak současný stav území hodnotí jeho obyvatelé, zmapovat očekávání a případné obavy místních spojené s budoucností památníku.

This project very intensively affects the families of the victims of Czech Roma and Sinti who died or were imprisoned in Lety, as well as Romani communities in the Czech Republic and in the world. At the same time, the project is in a way repaying the entire society's debt for the suffering of the Roma and Sinti during World War II, and thus affects all of Czech and European society more broadly, as well as the many experts and activists who deal with this issue. At the same time, the events surrounding the preparation of the competition and the realization of the memorial will affect local residents. They are local experts and have their own needs and ideas about the future of the memorial.

For these reasons, a number of participants were involved in the preparation of the competition in order to inform them about the current state of the memorial, the forthcoming competition, the purpose of the project, and the mission and theme of the memorial. The aim was further to motivate representatives of the Roma community, professional institutions, organizations and local people to constructively discuss the current situation and express their expectations or concerns associated with the future of the memorial. Last but not least, the aim was to build up the trust of the Roma and Sinti community and local residents in the project, the institution, and the people who represent it.

WORKING GROUP

The Working Group consisted of employees of the Museum of Romani Culture, representatives of the survivors, a representative of the Ministry of Culture, and experts in the field of Roma culture and history. It met regularly from April to June 2019. Experts in archaeology, architecture, exhibition design and art were invited to the Working Group according to the agenda of topics to be discussed. The task of the Working Group was primarily to discuss issues important for determining the mission, subject and themes of the memorial, its future visitor operations, and the construction programme.

CONSULTATION GROUPS

More than 100 representatives of the survivors of the Lety camp were invited to consultation groups, as were representatives of

the Roma groups who participated in the fight for the purchase of the pig farm; associations and initiatives dealing with Roma and human rights issues; state or state-run organizations; professional and academic institutions; project partners; and non-Roma figures openly supporting the Roma minority. The participants were acquainted with the main outputs of the Working Group meetings and had the opportunity to comment on these outputs and submit suggestions.

RESIDENTS OF SURROUNDING VILLAGES

In May 2019, a meeting with residents of the surrounding villages took place in the social hall of a Lety restaurant. Representatives of municipalities and residents of Lety u Písku, Králová Lhota, Orlík nad Vltavou, Mirovice and Kozlí were invited. The aim of the meeting was not just to present ideas about the future of the memorial, but first of all to find out how local residents assessed the current state of the territory and to map the expectations and possible concerns of local residents.

ORGANIZACE SOUTĚŽE

ORGANIZATION OF THE COMPETITION

Slavnostní vyhlášení soutěže, 14. 10. 2019, Brno; foto: Adam Holubovský, ze sbírky Muzea romské kultury

Ceremonial announcement of the competition, 14. 10. 2019, Brno; photo: Adam Holubovský, from the collection of the Museum of Romani Culture

ZADAVATEL

Muzeum romské kultury, státní příspěvková organizace

Bratislavská 246/67, 602 00 Brno

ORGANIZÁTOR SOUTĚŽE

ONplan lab, s. r. o.

Karmelitská 18/379,

118 00 Praha 1 – Malá Strana

PRŮBĚH SOUTĚŽE

24. září 2019

Ustavující jednání poroty, na kterém byly porotou odsouhlaseny soutěžní podmínky a zadání soutěže.

14. říjen 2019

Slavnostní vyhlášení soutěže v Muzeu romské kultury, na které byli pozváni zástupci hlavních aktérů a média.

18. listopad 2019

Prohlídka místa, které se zúčastnilo téměř 40 zájemců o účast v soutěži. Účastníkům prohlídky bylo prezentováno zadání soutěže, představy pozůstalých o podobě památníku, historie místa i výsledky archeologického průzkumu.

do 17. ledna 2020

Do tohoto termínu bylo odevzdáno 41 soutěžních návrhů. Návrhy byly doručeny například z Anglie, Skotska, Německa, Španělska, Srbska, Itálie, Kanady, Japonska a Číny.

6.–7. února 2020

Porota, aniž byla seznámena se jmény autorů návrhů, vybrala sedm návrhů, jejichž autoři byli následně vyzváni k předložení návrhů v 2. kole soutěže.

do 21. dubna 2020

Ve stanoveném termínu, a to i přes omezení způsobená epidemií, bylo odevzdáno všech sedm soutěžních návrhů.

20. května 2020

Porotci měli možnost, v anonymním režimu, prostudovat všech sedm soutěžních návrhů předem. Následně na společném jednání porotci vybrali vítěze soutěže a udělili 2. a 3. cenu.

8. červen 2020

V Nosticově paláci, sídle Ministerstva kultury ČR, byly za účasti ministra kultury, norského velvyslanectví, členů konzultační skupiny a zástupců soutěžních týmů z 2. kola slavnostně vyhlášeny výsledky soutěže.

červenec

Po ukončení soutěže byla s vítězem soutěže zahájena jednání o uzavření smlouvy na zpracování projektu památníku.

ORGANIZATION OF THE COMPETITION CONTRACTING AUTHORITY

Museum of Romani Culture, a state contributory organization
Bratislavská 246/67, 602 00 Brno, Czech Republic

ORGANIZER OF THE COMPETITION

ONplan lab, s. r. o.
Karmelitská 18/379, 118 00
Praha 1 – Malá Strana, Czech Republic

COMPETITION SCHEDULE

24 September 2019

Inaugural meeting of the jury to approve the competition conditions and assignment.

14 October 2019

Ceremonial announcement of the competition at the Museum of Romani Culture, to which representatives of the main stakeholders and the media were invited.

18 November 2019

Tour of the site attended by approximately 40 prospective contestants. Visitors were presented with the assignment of the competition, ideas about the form of the memorial from the relatives of former prisoners, the history of the place, and the results of the archaeological survey there.

17 January 2020

As of this date, 41 entries were submitted to the competition. The internationally submitted designs came from England, Scotland, Germany, Spain, Serbia, Italy, Canada, Japan and China.

6 – 7 February 2020

The jury chose seven designs without knowing the names of those submitting them, and the designers chosen were then asked to submit to the second round.

21 April 2020

All seven designs were submitted to the second round by this deadline despite restrictions caused by the outbreak of the global pandemic in the interim.

20 May 2020

Jurors had an opportunity, again without knowing the names of those submitting the designs, to study all seven of them. Jurors then convened to choose the winning design and the second and third place designs.

8 June 2020

The competition results were ceremonially announced at the headquarters of the Czech Culture Ministry in the Nostitz Palace in Prague with the participation of the Czech Culture Minister, the Ambassador of Norway to the Czech Republic, members of the consultation group, and representatives of the competition teams who made it into the second round.

July 2020

Negotiations began with the competition winner on the conclusion of a contract for producing the memorial project.

POROTA SOUTĚŽE

JURY

ZÁVISLÍ ČLENOVÉ POROTY
DEPENDENT MEMBERS OF THE JURY

Jana Horváthová
ředitelka Muzea romské kultury
Director, Museum of Romani Culture

Čeněk Růžička
předseda spolku Výbor pro odškodnění romského
holokaustu v České republice
Chair, Committee for the Redress of the Roma
Holocaust in the Czech Republic

Martin Martínek
zástupce Ministerstva kultury ČR
Representative, Ministry of Culture of the Czech
Republic

NEZÁVISLÍ ČLENOVÉ POROTY
INDEPENDENT MEMBERS OF THE JURY

Josef Pleskot
architekt, předseda poroty
architect, Jury Chair

Emilia Rigová
výtvarná umělkyně, místopředsedkyně poroty
Fine artist, Jury Vice-Chair

Vladimír Sitta
krajínář
Landscape designer

Rostislav Koryčánek
kurátor Moravské galerie v Brně
Curator, Moravian Gallery in Brno

NÁHRADNÍCI ZÁVISLÉ ČÁSTI POROTY
ALTERNATES FOR THE DEPENDENT PART
OF THE JURY

Rudolf Murka
zástupce pozůstalých po obětech tábora
Representative of the relatives of the camp victims

Anna Míšková
historička Muzea romské kultury
Historian, Museum of Romani Culture

NÁHRADNÍCI NEZÁVISLÉ ČÁSTI POROTY
ALTERNATES FOR INDEPENDENT MEMBERS
OF THE JURY

Regina Loukotová
architektka
Architect

Igor Marko
architekt a urbanista
Architect and urbanist

ORGANIZÁTOR SOUTĚŽE
COMPETITION ORGANIZER

Karolína Koupalová
sekretář soutěže
Competition Secretary

Petr Návrat
přezkušovatel soutěžních návrhů
Examiner of Submissions

ODBORNÍCI POROTY
EXPERTS OF THE JURY

Jan Hauer
zástupce pozůstalých po obětech tábora
Representative of the relatives of the camp victims

Pavel Herman
specialita na veřejné zakázky
Public procurement specialist

Antonín Lagryn
zástupce pozůstalých po obětech tábora
Representative of the relatives of the camp victims

Blanka Hlavínová
dlouholetá starostka obce Lety
Mayor of Lety

Helena Sadílková
romistka, spoluautorka námětu památníku
Romani Studies Scholar, co-author of the memorial
theme

Pavel Vařeka
vedoucí archeologického výzkumu v Letech
Head of the archaeological survey at Lety

První zasedání poroty, kde bylo vybráno sedm postupujících návrhů, 5. 2. 2020, Praha; foto: Adam Holubovský, ze sbírky Muzea romské kultury

The first jury meeting where the jury chose seven designs for the final round of the competition, 5. 2. 2020, Prague; photo: Adam Holubovský, from the collection of the Museum of Romani Culture

První zasedání poroty, kde bylo vybráno sedm postupujících návrhů, 5. 2. 2020, Praha; foto: Adam Holubovský, ze sbírky Muzea romské kultury

The first jury meeting where the jury chose seven designs for the final round of the competition, 5. 2. 2020, Prague; photo: Adam Holubovský, from the collection of the Museum of Romani Culture

Druhé zasedání poroty, porotci vybrali vítěze soutěže a udělili 2. a 3. cenu, 20. 5. 2020, Praha; foto: Adam Holubovský, ze sbírky Muzea romské kultury

The second jury meeting, the jury chose the winning design and the second and third place designs, 20. 5. 2020, Prague; photo: Adam Holubovský, from the collection of the Museum of Romani Culture

Druhé zasedání poroty, porotci vybrali vítěze soutěže a udělili 2. a 3. cenu, 20. 5. 2020, Praha; foto: Adam Holubovský, ze sbírky Muzea romské kultury

The second jury meeting, the jury chose the winning design and the second and third place designs, 20. 5. 2020, Prague; photo: Adam Holubovský, from the collection of the Museum of Romani Culture

NÁVRHY 2. KOLA SOUTĚŽE

DESIGNS IN
THE SECOND
ROUND
OF THE
COMPETITION

1. CENA – VÍTĚZ SOUTĚŽE – NÁVRH Č. 5¹

AUTOŘI NÁVRHU

ateliér Terra Florida v. o. s.
Jan Sulzer
Lucie Vogelová

Ateliér Světlík
Jan Světlík
Vojtěch Šedý
Filip Šeřl

SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY

Roman Černohous
Petr Karlík

ANOTACE NÁVRHU

Naším základním kompozičním prvkem je les. Les, jeho vnitřní prostor, jeho hrana, volný prostor, který les svou hranou vytváří. Také les jako společenství. V tomto případě nejobecnější metafora společenství Romů. Nepřítomnost lesa jako metafora nepřítomnosti těch, kdo romský holokaust nepřežili.

Památník – Prvním cílem našeho návrhu je ukotvit vzpomínku na ty, kdo trpěli v tomto koncentračním táboře.

Vzdělávání – Druhým cílem je vyprávět příběh hrůzy, a tak ho znovu společnosti postavit před oči.

Komunita – Třetím cílem je vytvořit místo pro setkání — setkání jako příležitost udržet nebo navázat přátelství, příležitost ke vzájemnému sdílení.

HODNOCENÍ POROTY

Porota kladně hodnotí jednoduchý, srozumitelný a provozně úsporný základní koncept, s kterým je do budoucna možno v detailu dále pracovat, aniž by byla narušena jeho celistvost. Všeobjímající kruh s pietní loukou uvnitř lemovaný lesem je účinným gestem, vymezuje místo paměti. Koncept používá minimalistické výrazové prostředky a tomu odpovídá

i architektura staveb. Zasazení památníku do krajiny je přívětivé, citlivé, souzní s okolní krajinou. Postupný vývoj hlavního kompozičního prvku památníku – nového lesa bude symbolizovat růst, sílení vztahu mezi majoritou a minoritou. Navržená cirkulace návštěvníků je přesvědčivá a dobře čitelná. Propojuje jakoby zapomenuté objekty, artefakty, které návštěvník postupně objevuje při své cestě lesem.

Návrh plní předpoklady pietního místa – památníku, citlivě pracuje s tématem času i připomínáním. Předvedené expoziční možnosti jsou dostatečně variabilní a skýtají prostor pro kreativitu. Jednoznačně pozitivně lze hodnotit pochopení námětu památníku a jeho abstrakci do návrhu. Zakomponování historie do krajiny – vytvoření místa, které je nutné objevit, stejně jako historii Romů. Prázdný prostor místa ukrytého v lese je symbolem prázdného místa v historii, v paměti. Tábor není glorifikován, ale nabízí místo pro objevení jeho historie přímo v místě tábora.

Návrh vhodně vykazuje respekt k romské kultuře a historii – převedeno právě na respekt k přírodě a možnost svobodného „bytí a pohyb“ v ní. Cesta, les a louka, to jsou silné atributy kočovných Romů, jsou to ale i účinné atributy, kterými lze ostatním lidem citlivým způsobem prezentovat útrpnou historii místa. Pozůstalým konvenuje jednoduchost, skromnost návrhu, nechtěli stavět v letech velký monument. Pro pozůstalé je pozitivní použití replik a artefaktů tábora, tedy popisných atributů historie, chtěli by s nimi pracovat i v dalších fázích projektu, prověřit jejich použití v rámci venkovních expozic.

Výrazně se v textu projevila ochota a vstřícnost komunikovat s pozůstalými a tvůrci expozic, ochota pracovat dál s konceptem návrhu.

Návrh se jeví jako ekonomicky přiměřený. Jeho etapovitost je smysluplná a neoslazuje koncept.

1 Číslo návrhu v 1. a 2. kole soutěže se liší. Návrhům v 1. kole byla přidělena čísla 1–42. Návrhům ve 2. kole soutěže byla přidělena nová čísla (1–7).

FIRST PRIZE – WINNER OF THE COMPETITION – DESIGN NO. 5¹

DESIGNERS

ateliér Terra Florida v. o. s.
Jan Sulzer
Lucie Vogelová

Ateliér Světlík
Jan Světlík
Vojtěch Šedý
Filip Šefl

COLLABORATORS

Roman Černohous
Petr Karlík

ABSTRACT

The main element of our composition is the forest. Forest. Its inner space. Its edge. Open space created by the edge of the forest. Forest as a community. Here, the most general metaphor for the Roma community. The absence of the forest as a metaphor for the absence of those who did not survive the Holocaust of the Roma.

Memorial – The first goal of our project is to anchor the commemoration of those who suffered in this concentration camp.

Education – Our second goal is to tell this story of horrors and bring it before the eyes of society.

Community – The third goal is to create a space of encounter: Coming together as an opportunity to maintain or start friendships, to share our lives.

JURY ASSESSMENT

The jury assesses positively this basic, comprehensible, operationally economical, simple concept with which it is possible to work in detail in the future without compromising its integrity.

The encompassing, forest-lined circle around a meadow of reverence is an effective gesture, defining the place of memory. The concept uses minimalist means of expression and the architecture of the buildings corresponds to this.

The placement of the monument in the landscape is congenial, in harmony with the surrounding landscape, and sensitive. The gradual development of the main compositional element of the monument – the new forest – will symbolize growth and the strengthening of the relationship between the majority and the minority. The proposed circulation of visitors is convincing and easy to read. It connects the artefacts and buildings that seem to be forgotten and which visitors gradually discover on their way through the forest.

The design fulfills the preconditions for a reverential site – a memorial – and works sensitively with the themes of remembrance and time. The exhibition opportunities are sufficiently variable and provide room for creativity.

The comprehension of the memorial's theme and its abstraction into the design can clearly be assessed positively. History is incorporated into the landscape – creating a place that has to be discovered by the visitor, just as the history of the Roma has to be discovered. The empty space of the place hidden in the forest symbolizes an empty space in history and in memory. The former camp is not glorified, but offers a place to discover its history right on its actual former site.

The design suitably shows respect for Romani culture and history – translated into respect for nature and the possibility of free „being and movement“ in it. Forests, meadows and the road are not just strong attributes of nomadic Roma, but also effective attributes that can be used to sensitively present the painful history of this place to others. The relatives of the survivors like the modesty and simplicity of the design, they did not want to build a large monument at Lety.

For the bereaved, the use of artefacts and replicas from the former camp, i.e., descriptive attributes of that history, is positive, and they would also like to work with them during other phases of the project, to investigate using them in outdoor exhibitions.

Helpfulness and willingness to communicate with the bereaved and with the creators of the exhibitions, as well as willingness to continue working with the design concept, was significantly reflected in the text.

The proposal appears to be economically reasonable. Its phasing is meaningful and does not weaken the concept.

¹ The numbers of the designs differ in the first and second rounds of the competition. The designs in the first round were numbered 1 through 42. The designs in the second round were given new numbers 1 through 7.

Situace 1:1000
Site plan 1:1000

Situační schéma lesních porostů
1:2000
Site plan scheme of forests and
trees 1:2000

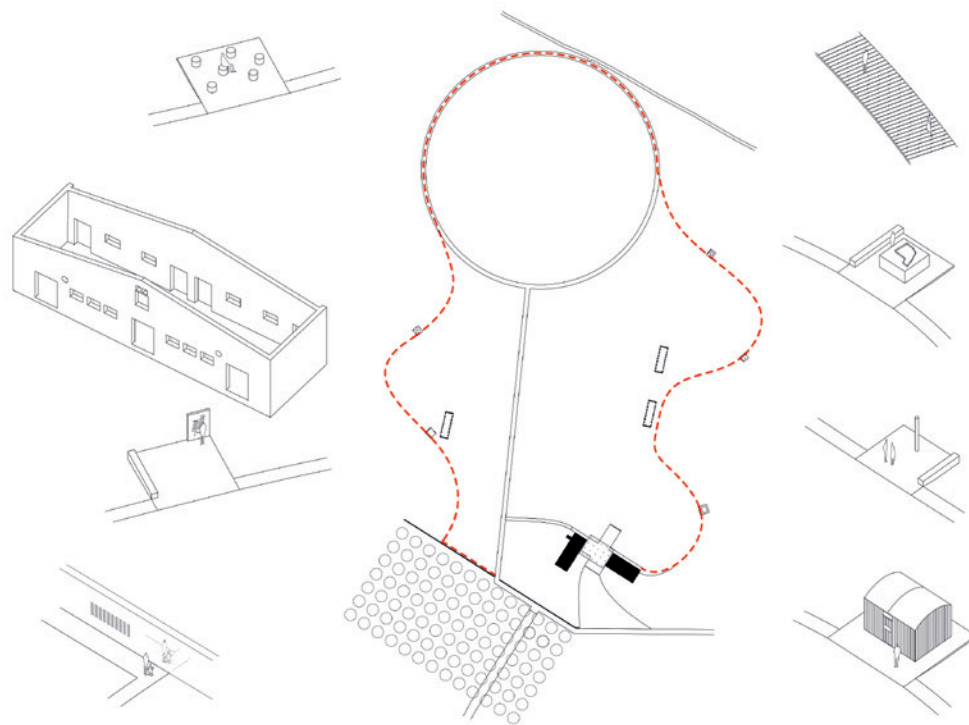

Schéma stezky vězně
Schematic of the Path of the Prisoners

Rastr Gleditsia a zeď s nástěnnými malbami
Gleditsia grid and wall with mural art

Pozůstatky vepřína a zastavení stezky vězně
Relics of the pig farm and the end point of the Path of Prisoners

Pietní místo v prostoru pohřebiště
Site for ceremonies by the burial area

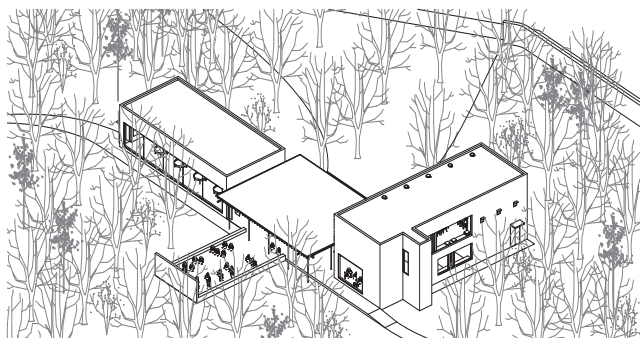
Kruh v místě tábora
The circle at the site of the former camp

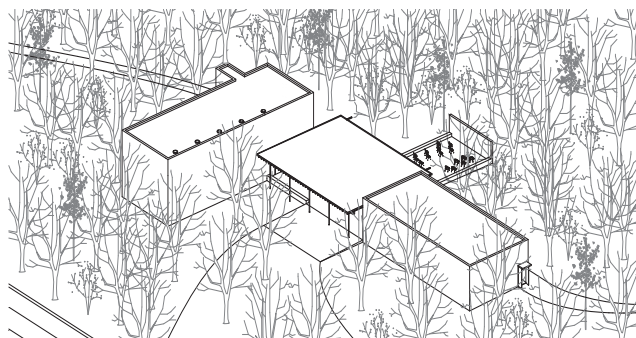
Návštěvnické centrum a výstavní hala s portikem
 Visitor Center and exhibition hall with portico

Portikus a vstup do návštěvnického centra
 Portico and entrance to Visitor Center

Axonometrie od severu
 Axonometry from the north

Axonometrie od jihu
 Axonometry from the south

Přednáškový sál
Lecture Hall

Vstupní hala
Entrance Hall

Výstavní hala
Exhibition Hall

2. CENA – NÁVRH Č. 3

AUTOŘI NÁVRHU

Jakub Kopec – n-1
Klára Zahradníčková
Tomáš Džadoň

SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY

Paly Paštika
Luboš Zbranek
Lynda Zein
Aurélie Garová

ANOTACE NÁVRHU

Holokaust Romů a Sintů je otevřenou ránou společného soužití odlišných kultur nejen v českém, ale i evropském prostoru. K zacelení této ruptury, jejíž příčiny a následky dalece přesahují období existence tzv. cikánského tábora do minulosti i současnosti, není jiné cesty než hledání možností společného dialogu. Návrh památníku v Letech u Písku se pokouší takový vícehlasý dialog iniciovat architektonicko-krajinářskými prostředky. Usiluje o připomínku jednotlivých vrstev, pochopení vztahů mezi nimi a další rozvíjení diverzity tohoto místa pohnutého osudu.

HODNOCENÍ POROTY

Návrh přináší funkční střízlivý koncept s účinnými prvky architektonického řešení, uvážlivou formou krajinářského zpracování. Vše dohromady souzní a dává možnost v klidu a neapelativně rozvažovat. Fragmentární zasazení jednotlivých součástí památníku do krajiny je citlivé. Nic příliš neční. Krajina i její paměť mohou podávat svá svědectví. Nástup do území není formován parkovištěm, monumentální stavbou, je citlivý, civilní. Kladem návrhu je krajina jako hlavní kulisa celého památníku, možnost volného pohybu po ní. Zachování ramp k transportu vepřů na jatka a zbytku oplocení vepřína lze považovat za velmi vhodné připomenutí vepřína, a především boje za jeho odstranění, aniž by bylo toto období historie glorifikováno.

Sympatický je inovativní přístup k pojetí památníku, snaha o vytvoření místa živé kultury. Objekty návštěvnického centra vytváří prostor

s komunitním charakterem, kde se může odvíjet velmi interaktivní způsob interpretace současné kultury Romů. Těsná blízkost „návštěvnického centra“ a samotného tábora památníku dávají možnost mnohým interakcím, které jsou velmi zajímavé a žádoucí. Žádný jiný návrh tak těsný vztah míst minulosti a současnosti nenabídl. Byla však vedena diskuse o vhodnosti živého centra – centra prezentace živé kultury, které lze samo o sobě hodnotit kladně, jako přesah do současnosti. V území památníku, nedaleko hřbitova obětí tábora je však tento záměr pro pozůstalé obtížně přijatelný. Zároveň lze pochybovat i o fungování tohoto centra vzhledem k odlehlosti lokality.

Oproti návrhu v 1. kole opustili autoři architektonické řešení, které evokovalo romskou vesnici, což je významný posun, který lze hodnotit kladně. Pozůstalí však vnímají objekt centra jako příliš monumentální, inspirace lomem není přesvědčivá. Kladně hodnotí prostor pro setkávání mezi objekty a umístění kaple s volným pohledem do krajiny, do zeleně.

Propočet nákladů zpracován odborně s reálnými cenami. Návrh je velmi pružný v otázce etapizace výstavby návštěvnického centra. I první minimalistická etapa je velmi účinná. Další etapa je cenově přiměřená a měla by následovat vzápětí.

SECOND PRIZE – DESIGN NO. 3

DESIGNERS

Jakub Kopec – n-1
Klára Zahradníčková
Tomáš Džadoň

COLLABORATORS

Paly Paštika
Luboš Zbranek
Lynda Zein
Aurélie Garová

ABSTRACT

The Holocaust of the Roma and Sinti represents an open wound in the coexistence between various cultures, not only in the Czech context, but also in the European one. This rupture, the causes and consequences of which far beyond the existence of the so-called Gypsy camp into the past and the present, can only be healed through the quest for a common dialogue. The proposal for the Memorial in Lety u Písku attempts to initiate a polyphonic dialogue through landscape and architectural means. It seeks to remember and reveal the individual layers, to understand the relationships between them and to further develop the diversity this place of such a twisted destiny.

JURY ASSESSMENT

The design presents a functional, sober concept with effective elements of architectural design and a thoughtful form of landscaping. Everything comes together and gives the visitor an opportunity to consider the subject of the memorial in peace without resorting to labeling.

The innovative approach to the concept of the memorial, the effort to create a place of living culture, is a congenial one. The buildings of the visitor center create a space with the character of a community where a very interactive way of interpreting the contemporary culture of the Roma could take place.

The fragmented deployment of the individual parts of the monument in the landscape is sensitive. No one part sticks out too much. The

landscape and its memory are therefore able to bear witness to the subject of the memorial.

Entry into the territory is not formed by a monumental building or parking lot but is civil and sensitive. The advantage of the design is the landscape as the main backdrop to the entire memorial and the possibility of free movement around it.

The close proximity of the former camp to the „visitor center“ yields an opportunity for many interactions that would be very desirable and interesting. No other proposal has offered such a close relationship between these places of the past and present.

There was a discussion, though, about the suitability of a living center – a center for the presentation of living culture – which in and of itself could be evaluated positively as an overlap to the present. However, this intention is difficult for the relatives of the survivors to accept in the area of the memorial near the burial site of the victims of the former camp. At the same time, it is possible to doubt whether such a center could function due to the remoteness of the locale.

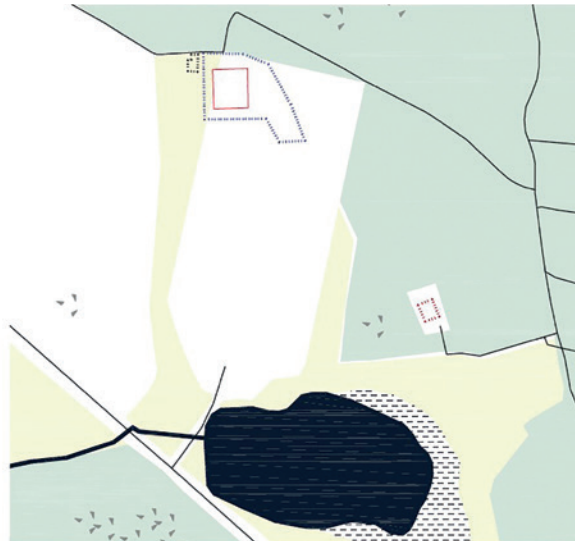
The preservation of the ramps for transporting pigs to the slaughterhouse and the rest of the former industrial pig farm’s fencing can be considered a very appropriate reminder of the pig farm and especially of the struggle to remove it, without glorifying this period of the area’s history.

In contrast to the first-round design, the authors abandoned the architectural solution evoking a Romani village, a significant shift that can be assessed positively. However, the survivors perceive the building of the center as too monumental, the inspiration from the quarry is not convincing. They assess positively the space for meetings between the buildings and the location of the chapel with a clear view of the greenery and the landscape.

The calculation of the cost has been processed professionally with actual prices. The proposal is very flexible in terms of the phasing of the construction of the visitor center. The first, minimalist phase is very effectively costed. The next phase is reasonably priced and should follow immediately.

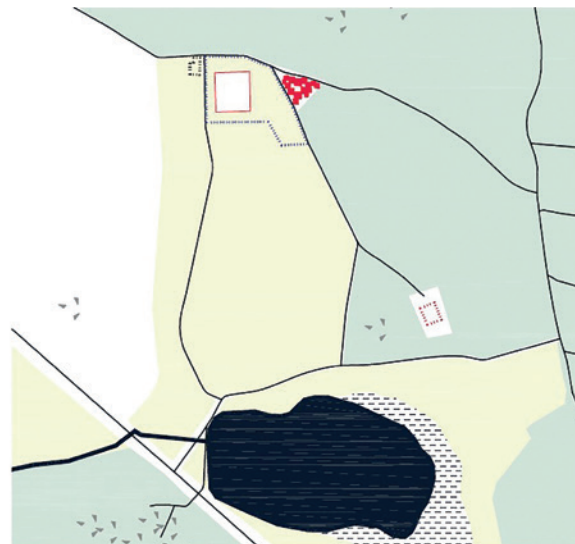
Stávající stav
Current state

1. etapa
The first phase

2. etapa
The second phase

3. etapa
The third phase

Pohled na Živý monument a Centrální louku ze severní části areálu
View of the Living Monument and the Central Meadow from the northern part of the site

Plató je symbolickou náhrobní deskou obětí, která opětovně propojuje plochu táborového dvora, v minulosti rozdělenou oplocením vepřína
The Plateau is a symbolic tombstone to the victims that reconnects the area of the former camp yard, that was separated in the past by the fencing of the former pig farm.

Výhled z kaple na segment nového lesa
View from the chapel towards the new forest segment

Interiér návštěvního centra je pojat jako „prostor k zabydlení svými uživateli“
The interior of the visitor center is conceived of as a „space where users can spend time“

3. CENA – NÁVRH Č. 4

AUTOŘI NÁVRHU

Andrea Govi Architetto
Karolina Chodura
Joanna Rozbroj
Marta Tomasiak

ANOTACE NÁVRHU

Kultura Romů, zahalená tajemstvím, je velmi jedinečná a dosud neobjevená. Je pomíjivá, přechodná a proměnlivá. V našem návrhu pracujeme v souladu s romskou identitou a snažíme se vytvořit prostory, které vyvolávají silné emoce a dojmy. Památník působí jako metafora. Vypráví o zapomenutém holocaustu, předsudcích, nevědomosti, ale také o paměti a naději. Nemělo by se zapomínat na nepředstavitelné a kruté události a ani je přetvářet. Místo s tak složitou a působivou historií vyžaduje adekvátní zpětnou vazbu.

HODNOCENÍ POROTY

Porota oceňuje konceptuální přínos a expresivní výraz návrhu. Dramaturgie záměru je ztvárněna odvážnými, velmi emotivními, architektonickými a uměleckými prostředky. Scénografie návrhu však může být vnímána až rozporuplně. Původní koncept z 1. kola byl umenšen rozpracováním dalších částí památníku, jako například navržením několika vstupních objektů, zahradnickými úpravami původního tábora a zvýrazněním ruin vepřína. Porota oceňuje práci s materiálem a snahu o recyklaci. Kvalita zasazení památníku do krajiny odpovídá potřebné míře kontrastu, který návrh sleduje. Brutalita zásahu do krajiny odkazuje na tragický příběh místa. Porota oceňuje prostorovou choreografii návrhu, promyšlenost jednotlivých sekvencí. Zahrada, umístěná do místa bývalého cikánského tábora, poskytuje návštěvníkům místo pro vzpomínky a meditaci. Vegetace zde je v kontrastu s vyprahlostí kráteru.

Konceptuální řešení a expresivní výraz návrhu velmi silně znázornily téma zadání. Kráter reflektuje část tématu památníku – nedořešenost romské otázky. Stále se však lze obávat, že systém nemusí být schopen fungovat bez nadměrného vysvětlování pro návštěvníky s různými životními

zkušenostmi. Oproti návrhu v 1. kole je více zvýrazněna plocha tábora. Středobodem prostoru, celého řešení však stále zůstává „kráter“ a upozaděna je připomínka tzv. cikánského tábora a hřbitova obětí tábora.

Míra empatie ke kultuře českých Romů a Sintů je velká, avšak v některých momentech je možná až příliš intelektuálně vykonstruovaná, ne všem srozumitelná. Pozůstalí mají obavu, že podoba kráteru s „pohozenými“ relikty tábora podpoří stereotypní ztotožňování Romů se sociálně vyloučenými komunitami.

Propočty investičních nákladů se jeví jako výrazně podhodnocené, a to především v cenách nových objektů, zpevněných ploch, řešení není napojení na inženýrské sítě. Realizace návrhu by mohla vést k finančním problémům na straně investora.

THIRD PRIZE – DESIGN NO. 4

DESIGNERS

Andrea Govi Architetto
Karolina Chodura
Joanna Rozbroj
Marta Tomasiak

ABSTRACT

Shrouded in mystery, the culture of Roma is very particular yet undiscovered. It is ephemeral, transitory and variable. We wish to propose a design in line with Roma identity and create spaces that evoke certain emotions and impressions. The memorial is a metaphor, it talks about a forgotten Holocaust, prejudice, ignorance, but also about memory and hope. The inconceivable events should not be forgotten nor transformed. A place with such a complex and strong history needs a powerful response.

JURY ASSESSMENT

The jury appreciates the conceptual contribution and expressive face of the design. The dramaturgy of the intention is represented by architectural and artistic means that are bold and very emotional. However, the scenography of the design could be perceived as contradictory.

The original concept from the first round has been scaled back by developing the other parts of the memorial, such as the design of several entrance buildings, the landscaping of the original former camp and highlighting the former pig farm ruins. The jury appreciates the effort to recycle and the work with materials at the site.

The quality of the placement of the memorial in the landscape corresponds to the required degree of contrast that the design follows. The brutality of the intervention into the landscape refers to the tragic story of the place. The jury appreciates the spatial choreography of the design, the thoughtfulness of the individual sequences.

The garden on the site of the former Zigeunerlager would provide visitors a place for meditation and for remembrance. Here the vegetation is in contrast to the arid crater.

The conceptual solution and the expressive face of the design very strongly represent the

assignment's topic. The crater reflects part of the memorial's theme – the unresolved nature of the Roma issue. However, there is still a concern that the system may not function without excessive explanations for visitors with different life experiences.

Compared to the first-round design, the area of the former camp is more emphasized. The center of the entire design and of the physical space, however, remains the „crater“, which pushes reminders of the former so-called Zigeunerlager and the cemetery of the former camp's victims into the background.

The degree of empathy for the culture of Czech Roma and Sinti is great, but at some points the memorial may be too intellectually constructed and not understandable to all.

The survivors fear that the appearance of the crater with the „cast-aside“ relics of the former camp will support a stereotypical identification of Romani people with socially excluded communities.

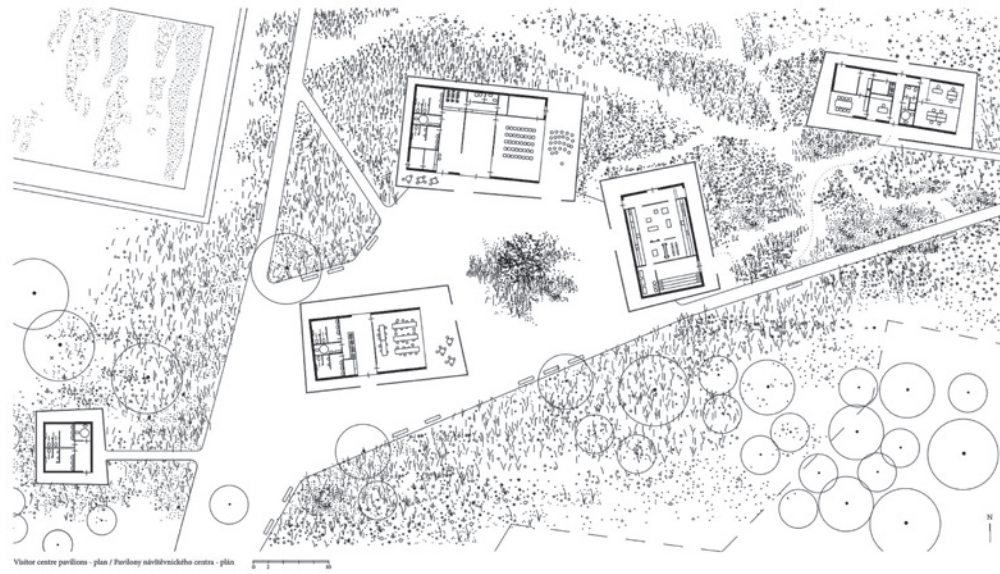
The calculations of investment costs appear to be significantly underestimated, especially in the prices of the new buildings and paved areas; the connection to utilities is not addressed.

The implementation of the proposal could lead to financial problems on the part of the investor.

Situační plán 1:1000
Situation 1:1000

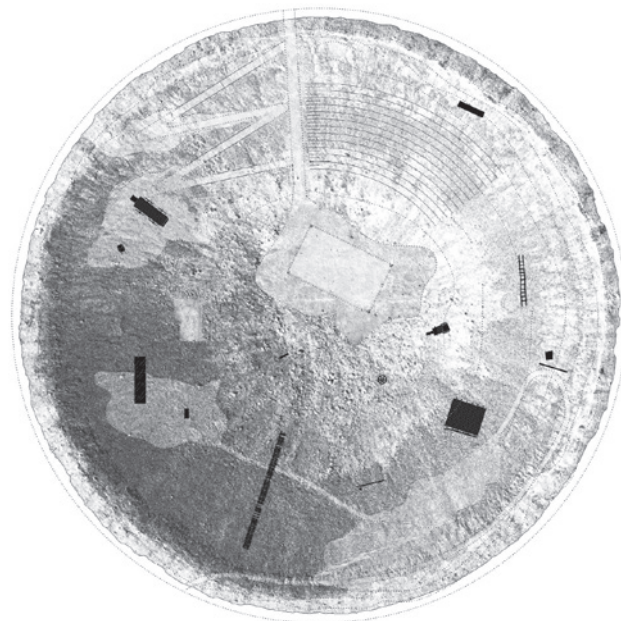

Pavilony návštěvního centra
Visitor center pavilions – plan

Pavilony návštěvního centra
Visitor center pavilions – plan

Plán památníku
Plan of the memorial

Sochařské prvky v kráteru znázorňují vězně a oběti tábora a vyprávějí jejich příběhy.
The sculptural elements in the crater represent the prisoners and victims of the camp and tell their stories.

NÁVRH Č. 2

AUTOŘI NÁVRHU

Martin Duba
Petr Šindelář
Tereza Havránková

SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY

Milada Vorzová
Alice Boušková
Daniela Fenclová

ANOTACE NÁVRHU

Areál památníku je založen na rozvinutí tří hlavních os, které jsou v krajině přítomné. Trojice vzájemně protnutých linií zakládá koncept tří časových rovin. Přítomnost, minulost a budoucnost, jako základní rámec narativu památníku. Každá z linií se pojí s jedním ze tří objektů a určuje jim v rámci celku jasný smysl. Návštěvnické centrum je místem přítomnosti, faktů a diskuze. Hřbitov obětí je autentickým místem pohnuté historie a nezpochybnitelným důkazem holokaustu. Monument v prostoru tábora je místem smíření, které by nás mělo spojovat v pozitivní představě sdílené budoucnosti.

DESIGN NO. 2

DESIGNERS

Martin Duba
Petr Šindelář
Tereza Havránková

COLLABORATORS

Milada Vorzová
Alice Boušková
Daniela Fenclová

ABSTRACT

The memorial site is based on developing three main axes already present in the countryside. The three intersecting lines mirror three conceptual timelines – present, past and future – which form the frame of the memorial narrative. Each line is connected with one of three objects and therefore defines its meaning in the whole composition: the visitor centre is a place of present times, facts and discussion; the cemetery is an authentic place of troubled history and an undeniable proof of the Holocaust; the camp monument is a place of reconciliation, which should connect our positive ideas of the shared future.

Situace památníku
Memorial site plan

Návštěvnícké centrum od příjezdu březovou alejí
Visitor center through the birch tree alley along the entrance road

Vstupní prostor s recepcí, prodejem občerstvení a posezením
Entrance lobby with frontdesk and lounge seating

Průhled oknem do prostoru expozice
View of the window to the exhibition space

Malé auditorium pro skupinovou edukaci
Small auditorium for the group education

Příchod k monumentu tábora, odhalující dynamický princip tábora
Access to the monument to the former camp revealing the dynamic principle of the former camp

NÁVRH Č. 7

AUTOŘI NÁVRHU

Rehwaldt Landscape Architects
BY Architects
Till Rehwaldt
Markéta Zdebská
Marek Žáček

SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY

Garth Woolison
Markéta Kupková
Markéta Čáslavská

ANOTACE NÁVRHU

Památník v Letech u Písku zvěčňuje vzpomínku na oběti holocaustu Romů a Sintů v Čechách a připomíná budoucím generacím kruté činy a omyly, k nimž došlo na tomto místě, za války i poté. Cesta paměti vytváří spojení mezi bývalým tzv. cikánským táborem, stávajícím hřbitovem a novým kulturně-vzdělávacím centrem a vede návštěvníky po symbolické cestě minulostí a současností k nadějnější budoucnosti.

DESIGN NO. 7

DESIGNERS

Rehwaldt Landscape Architects
BY Architects
Till Rehwaldt
Markéta Zdebská
Marek Žáček

COLLABORATORS

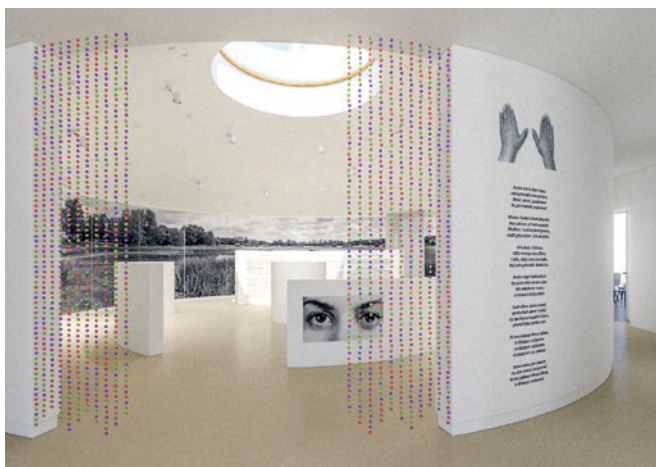
Garth Woolison
Markéta Kupková
Markéta Čáslavská

ABSTRACT

The Lety u Písku memorial to the Holocaust of the Roma and Sinti in Bohemia looks to immortalize the memory of the victims and remind the following generations of the atrocious acts and errors that occurred in this place then and thereafter. This is accomplished by leading visitors through a symbolic journey in time; revealing the past, accounting for the present and imagining a more hopeful future. Connections are forged to important locations across the site through the creation of a memorial pathway.

Původní takzvaný Cikánský tábor, cesta paměti a štít vepřína s terasou
The original „Gypsy Camp”, the Memory Path and the facade of the industrial pig farm with terrace

Příklady výstavy
Examples of exhibition

Exteriér objektu
Building exterior

Hřbitov obětí tábora
Cemetery of the victims of the former camp

Pohled na vyhlídku
View to the lookout hill

Pohled od rybníka na budovu a březový háj parkoviště
View from the pond to the building and the birch grove of the parking lot

NÁVRH Č. 1

AUTOŘI NÁVRHU

Nicolas Koff – Office OU Ltd.

Joshua Kirk

Marco Colturi

ANOTACE NÁVRHU

Jizva prořezává zem: fyzická manifestace traumatu a pohřbené historie Romů a Sintů. Jizva vede návštěvníky za kulturním centrem od rybníka Lipeš přes vrstvy minulosti ke zdem tábora, kde vstupuje do země. Podobně jako mnohým vězňům tábora hrozila smrt během holokaustu, jediná možná cesta pro návštěvníky tábora vede k pohřebišti. Fragmenty paměti v lese vedou návštěvníky na hřbitov.

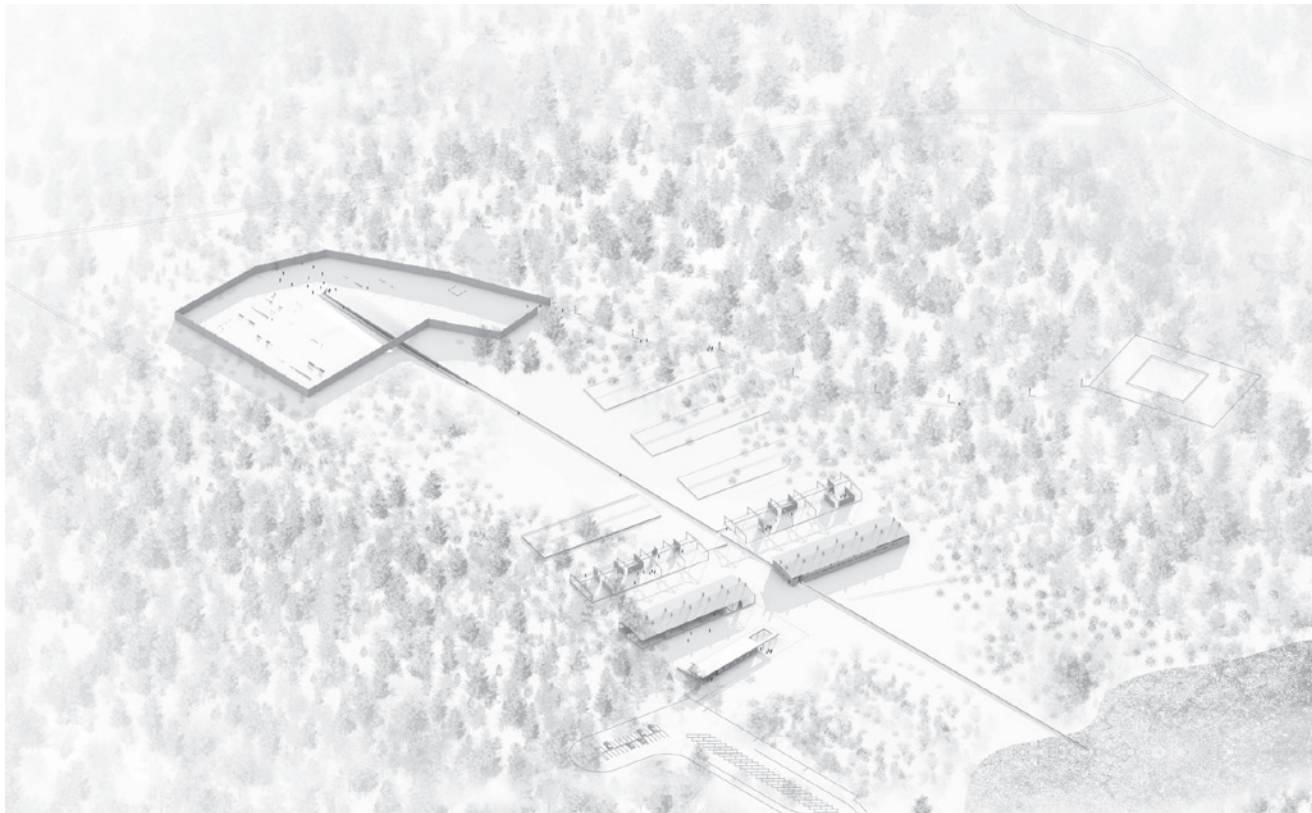
DESIGN NO. 1

DESIGNERS

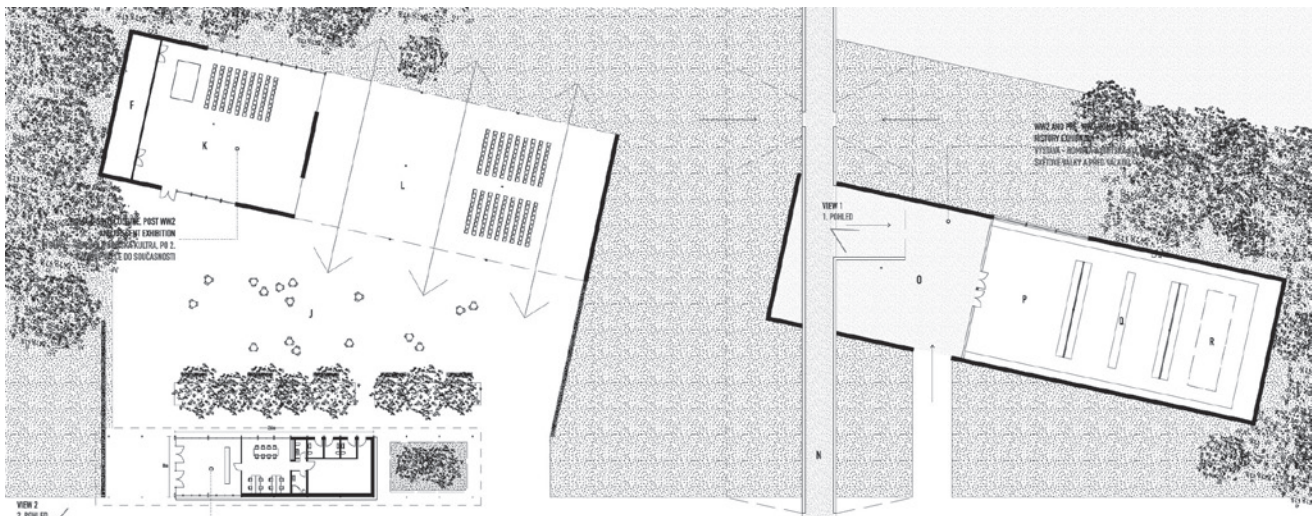
Nicolas Koff – Office OU Ltd.
Joshua Kirk
Marco Colturi

ABSTRACT

A scar cuts through the ground: a physical manifestation of the trauma and buried history of the Roma and Sinti. It leads visitors behind the Cultural Center, from the Lipeš pond, through the layers of the past to the walls of the camp, where it goes underground. Just as many prisoners of the camp were threatened with death during the Holocaust, the only possible route for the camp visitors to follow leads them to the burial ground. Fragments of memory in the forest lead the visitors to the graveyard.

Axonometrie lokality 1:1000
 Site axonometric 1:1000

Plán lokality návštěvního centra a bývalého vepřínů 1:300
 Visitor center + Ex-pig farm site plan 1:300

Pohled na lokalitu
 Site perspective - NTS

Pohled na jízvu
Scar perspective – NTS

Pohled na výstavní halu a vchod / návštěvické centrum
Exhibition Hall perspective – NTS and Entry / Visitor Center perspective

NÁVRH Č. 6

AUTOŘI NÁVRHU

Karel Filsak
Zdeněk Rothbauer
Vendula Bažová
Martin Bosák

SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY

Marie Kordovská

ANOTACE NÁVRHU

Návrh pro druhé kolo soutěže řeší především připomínky poroty, rozpracovává dílčí část návrhu a snaží se odstranit jeho nedostatky. Celý projekt je zjednodušený, a to zejména v oblasti pietních objektů, ale i rozpracováním vstupního objektu do jednopodlažní stavby. Návrh se více soustředí na krajinářské zásahy, a to včetně oblasti okolo rybníka a přilehlého lomu. U těch částí návrhu, které se týkají romské kultury, romské paměti předpokládáme spolupráci s pozůstalými, s MRK a dalšími členy týmu.

DESIGN NO. 6

DESIGNERS

Karel Filsak
Zdeněk Rothbauer
Vendula Bažová
Martin Bosák

COLLABORATORS

Marie Kordovská

ABSTRACT

The proposal for the competition's second round mainly addresses the jury's comments, elaborates on certain parts of the project and tries to eliminate its shortcomings. The whole project is simplified, not just especially in the area of the structures of reverence, but also by the transforming of the entrance building into a single-storey structure. The design focuses more on landscape interventions, including the area around the pond and the adjacent quarry. For those parts of the proposal that relate to Roma culture, Roma memory, etc. we expect cooperation with the bereaved, MRK and other team members.

Situace 1:1000
Site plan 1:1000

Vstupní objekt
Entrance building

Vstupní objekt
Entrance building

Meditační prostor
Meditation room

Peristyl s pamětními deskami se jmény obětí
Peristyle with commemorative plaques with the victims names

Vstupní hala
Entrance hall

Brána
Gate

Brána
Gate

NÁVRHY 1. KOLA SOUTĚŽE

ZDE JSOU PŘEDSTAVENY NÁVRHY
Z 1. KOLA SOUTĚŽE, KTERÉ NEPOSTOUPILY
DO 2. KOLA A JEJICHŽ AUTOŘI POSKYTLI
ORGANIZÁTOROVI SOUTĚŽE SVÉ NÁVRHY
V DIGITÁLNÍ PODOBĚ.

DESIGNS IN THE FIRST ROUND OF THE COMPETITION

HERE ARE THE DESIGNS FROM THE FIRST ROUND OF COMPETITION THAT DID NOT ADVANCE TO THE SECOND ROUND; THESE DESIGNERS PROVIDED THEIR WORK TO THE ORGANIZERS DIGITALLY.

JMÉNA AUTORŮ SOUTĚŽNÍCH NÁVRHŮ

NAMES OF SUBMISSION DESIGNERS

ČÍSLO NÁVRHU DESIGN #	AUTOŘI NÁVRHU DESIGNERS	SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY COLLABORATORS
1	Archiyun Ltd.	
2	Andrea Govi Architetto Karolína Chodura Joanna Rozbroj Marta Tomasiak	
3	Michal Palaščák Jakub Finger/ PARTEO s.r.o.	Miroslava Šešulková Karolína Burešová
4	Atelier Štěpán s.r.o. Marek Štěpán Prokop Matěj Ondřej Hanuš	
5	PR AKVS Arhitektura Vladislav Sudžum Anaela Karabašević Ana Petrović Nikola Milanović Ema Adraević	
6	ateliér Terra Florida v. o. s. Jan Sulzer, Lucie Vogelová Ateliér Světlík Jan Světlík, Vojtěch Šedý, Filip Šefl	Roman Černošous Petr Karlík
7	Radko Květ Zdeněk Sandler Pavel Pijáček Radka Táborová	Lídie Šušlíková
8	Jakub Kopec – n-1 Klára Zahradníčková Tomáš Džadoň	Paly Paštika Luboš Zbranek Lynda Zein Aurélie Garová
9	Zoidberg Projekt s.r.o. Peter Beňo Katarína Beňová Viliam Holeva	
10	AMID CERO9 SLP Cristina Diaz Moreno Efren García Grinda Peter Zsuzsa	Lászlo Fosztó Lorenzo Perri
11	Benjamin Riley Armelle Vidal	
12	Jakub Klaška LTD Jakub Klaška Barbora Klaška Jan Klaška Sonia Magdziarz Tugyan Kepkep	
13	Maxim Turba, zahradní architektura Radka Špičáková Eva Velková	
14	Tomáš Růžička Jiří Kolomazník Barbora Predáčová Adéla Varmužová Pavla Voborník Kačírková Daniel Matějka Michal Doležal	
15	Sitou Adolphe Amirat Abdenour SITOU Architecture	

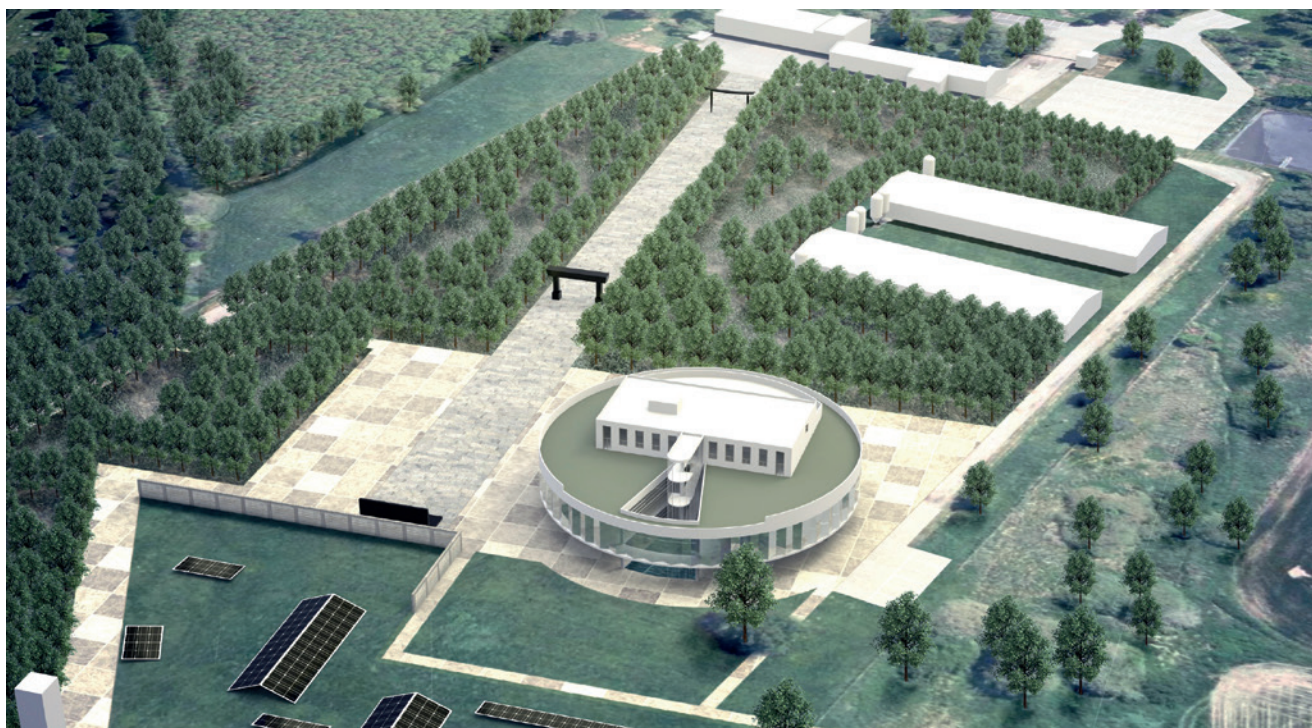
16	Marcela Steinbachová Vít Holý Eliška Slabočková	
17	Michal Kvapil Jan Konečný Zdena Hochmanová	Jan Hollan Romana Doležalová Ivo Dostál
18	Vladislav Králíček The Hong Nhung Roman Gale	Tereza Škoulová
19	Sibre, s.r.o. Jiří Trojan Jiří Brzobohatý Gabriela Buzková	
20	symbio studio s.r.o. Ateliér Kopecký s.r.o. Pavla Drbalová Marie Gelová Sandra Chlebovská Jan Kopecký Adam Kořistka	
21	Martin Duba Petr Šindelář Tereza Havránková	Milada Vorzová Alice Boušková Daniela Fenclová
22	OBJEKTOR ARCHITEKTI s.r.o Petra Karlová Tereza Scheibová Pavčina Malíková Aleš Steiner Jakub Červenka Václav Šuba	
23	MRZ ES	
24	Yoshiko Sato / IIA Atelier Sayantan Chakraborty Alberto Garcia Ortega	
25	Mark Dorrian, Architect Mark Dorrian Adrian Hawker	
26	ARS FABRICA s.r.o. Květa Čulejová	
27	Karel Filsak Zdeněk Rothbauer Vendula Bažová Martin Bosák	Marie Kordovská
28	Michal Bogár Mária Bogárová Alžběta Ondrušková Stanislav Ondruš	
29	Marc Subirana Jordi Miàs Jordi Artigas Marc Subirana	
30	Karel Cieslar Kamil Koláček Monika Drbalová	
31	Sokoban studio s.r.o. Petr Souček Lucie Milovská Tamara Staňová Jakub Loučka Simona Rhůmkorf	Filip Kottlár Stanislav Pech
32	Rehwaldt Landscape Architects BY Architects Till Rehwaldt Markéta Zdebská Marek Žáček	Garth Woolison Markéta Kupková Markéta Čáslavská
33	Amos Amit Architect	

34	SIEBERT + TALAŠ, spol. s.r.o. Matěj Siebert Roman Talaš Ivan Kulířaj Tomáš Klasek Peter Pasečný	
35	Nicolas Koff – Office OU Ltd. Joshua Kirk Marco Colturi	
36	PROJEKTIL ARCHITEKTI s.r.o. Roman Brychta Petr Lešek Renata Horová Vít Havránek	Klára Táboříková Martina Forejtová
37	Massimo Lovera, Steget S.r.l.	
38	Ramón Fernandez – Alonso Borrajo, Architect Ignacio Fernández-Alonso Araluce Jorge Asencio Juncal Fidel Garrido Carretero	Evangelia Chatzimpalasi Pablo Liñán Contreras Alberto Barragán Torres Alfonso Pedrosa Campoy Jesús Suárez Torres
39	Mirko Lev Pavel Rada	Monika Hlubinková Lenka Bažík Lukáš Darda
40	Ermal Brahimaj / BRAHIMAJ ARCHITECT Alessio Primavera Enrico Turini Elena Varini	
41	Jakub Cigler architekti Václav Cígler Jakub Cígler Peter Bednár	
42	Ethereal Designs	

**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

1.
Archiyun Ltd.

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Pohled na památník
View of the memorial

3.
Michal Palaščák
Jakub Finger/ PARTEO s.r.o.

Miroslava Šešulková
Karolína Burešová

Pohled na památník
View of the memorial

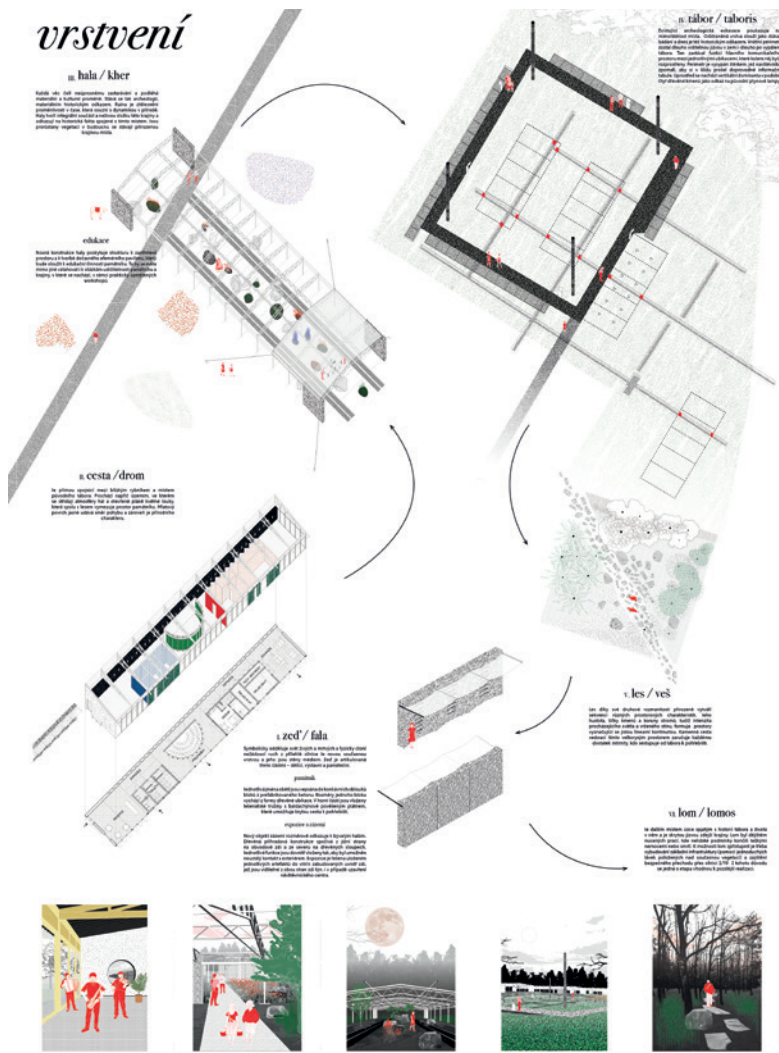
**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

4.
Atelier Štěpán s.r.o.
Marek Štěpán
Prokop Matěj
Ondřej Hanuš

Hala pro edukaci
Hall for education purposes

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Vizualizace památníku
Visualization of the memorial

5.
PR AKVS Arhitektura
Vladislav Sudžum
Anaela Karabašević

Ana Petrović
Nikola Milanović
Ema Adraević

Pohled z pozůstatků tábora na památník a návštěvnické centrum
View from the archeological relicts towards the memorial and the visitor center

**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

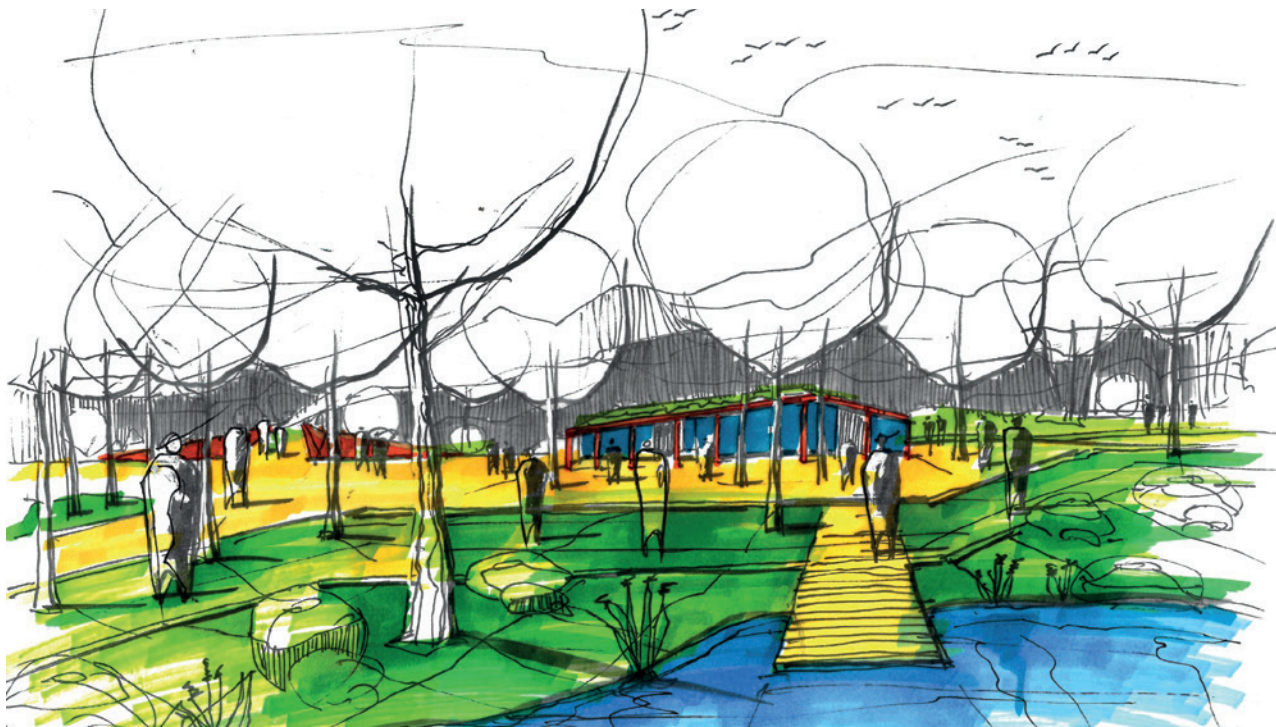
7.

Radko Květ
Zdeněk Sendler

Pavel Pijáček
Radka Táborová

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Lídie Šušlíková

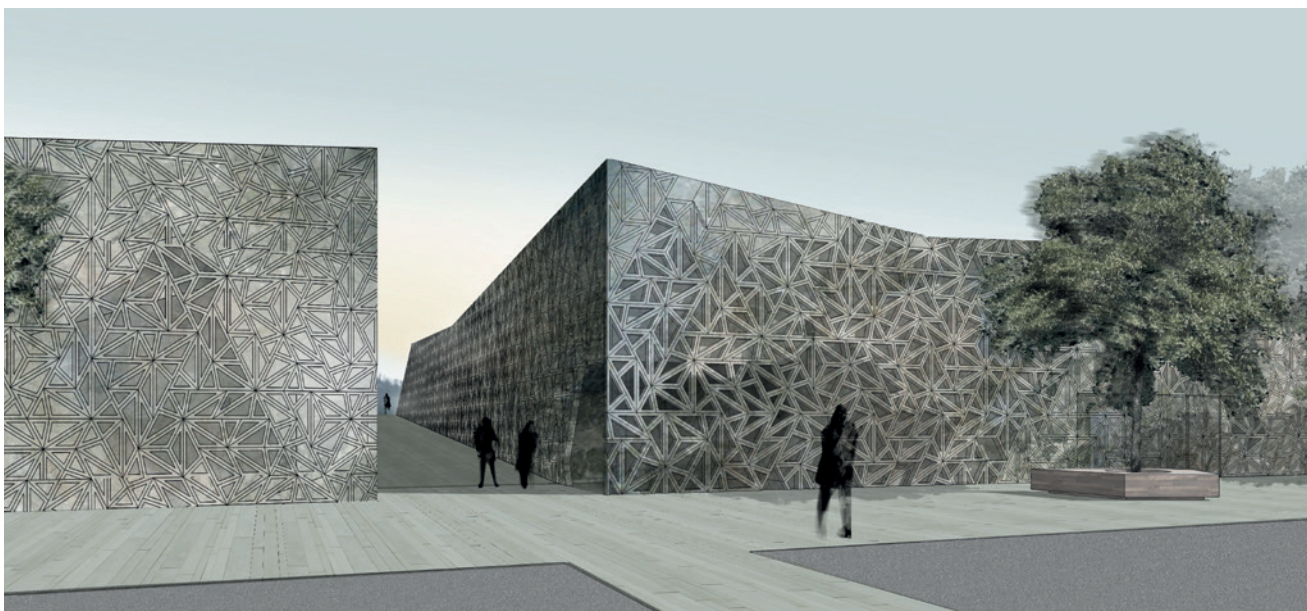

Pohled na vstupní plochu s parkovištěm a návštěvnickým centrem
View of the entrance area with parking lot and visitor center

9.

Zoidberg Projekt s.r.o.
Peter Beňo
Katarína Beňová

Viliam Holeva

Vizualizace památníku s hlavními budovami
Visualization of the memorial with the main buildings

**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

12.
Jakub Klaška LTD
Jakub Klaška
Barbora Klaška

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Jan Klaška
Sonia Magdziarz
Tugyan Kepkep

Pohled na návštěvnícké centrum z přístupové cesty
View of the visitor center from the entrance road

13.
Maxim Turba, zahradní architektura
Radka Špičáková
Eva Velková

Pohled na památník
View of the memorial

**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

14.

Tomáš Růžička
Jiří Kolomazník
Barbora Predáčková
Adéla Varmužová

Pavla Voborník
Kačírková
Daniel Matějka
Michal Doležal

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Pohled na návštěvnické centrum v areálu památníku
View of the Visitor center in the memorial area

15.

Sitou Adolphe
Amirat Abdenour
SITOU Architecture

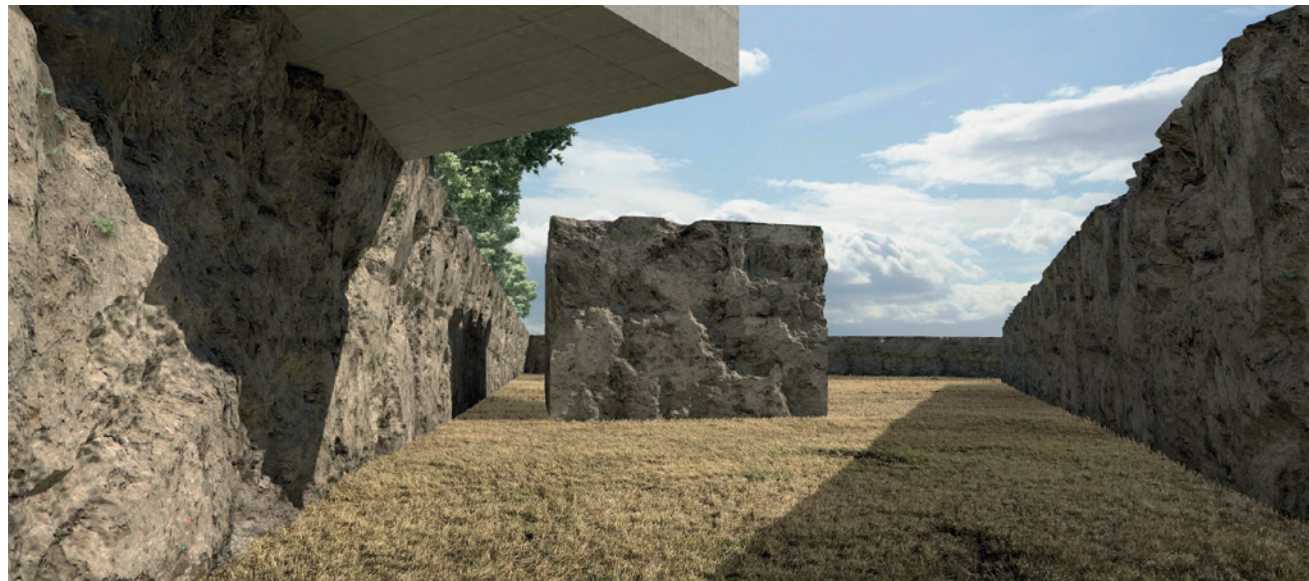

Perspektiva památníku
Perspective of the memorial

**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

16.
Marcela Steinbachová
Vít Holý
Eliška Slabočková

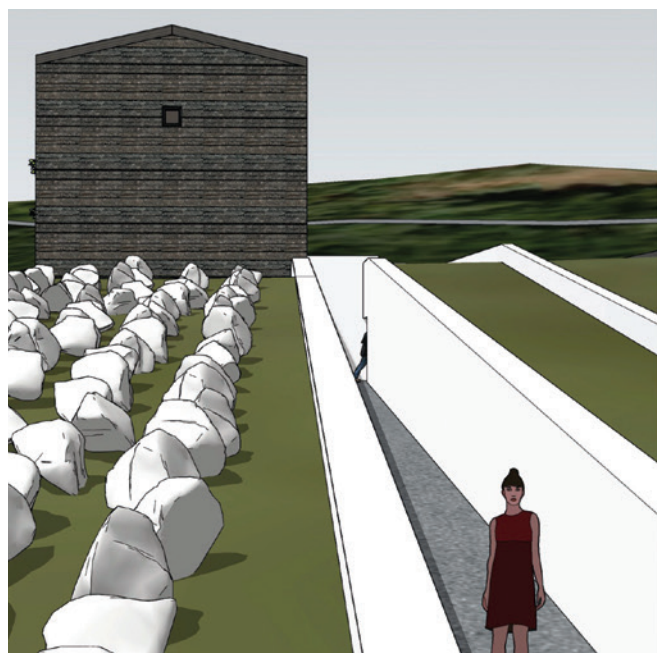
**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Zhmotnění připomínky v areálu tábora
Materialization of the commemoration in the camp area

17.
Michal Kvapil
Jan Konečný
Zdena Hochmanová

Jan Hollan
Romana Doležalová
Ivo Dostál

Pohled na památník
View of the memorial

**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

18.

Vladislav Králíček
The Hong Nhung
Roman Gale

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Tereza Škoulová

Pietní místo s galerií se jmény obětí
A place of reverence with a gallery of names of the camp victims

19.

Sibre, s.r.o.
Jiří Trojan

Jiří Brzobohatý
Gabriela Buzková

Příchod k návštěvníkému centru s průhledy do „Ráje“ (ovocný sad)
Walkway to the visitor center with views of „Paradise“ (fruit tree orchard)

**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

20.
symbio studio s.r.o.
Ateliér Kopecký s.r.o.
Pavla Drbalová
Marie Gelová

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Sandra Chlebovská
Jan Kopecký
Adam Kořistka

Symbolické osy areálu památníku
Symbolic axes of the memorial area

22.
OBJEKTOR ARCHITEKTI s.r.o
Petra Karlová
Tereza Scheibová
Pavlína Malíková
Aleš Steiner
Jakub Červenka
Václav Šuba

Hranice tábora s exteriérovou expozicí
The border of the camp with the exterior exhibition

**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

23.

MRZ ES

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

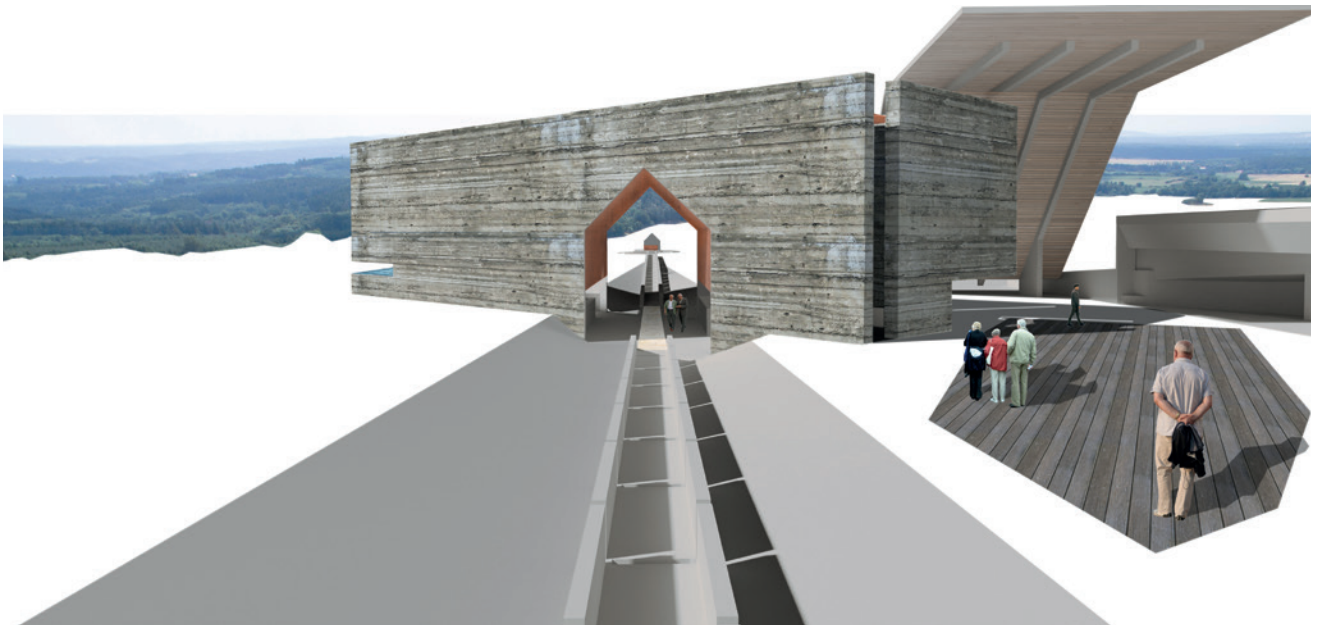
Pietní zahrada - pohřebiště
Memorial Garden - cemetery

25.

Mark Dorrian, Architect

Mark Dorrian

Adrian Hawker

Hlavní osa spojující vstupní objekt s památníkem
The main axis connecting the entrance building with the memorial

**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

26.
ARS FABRICA s.r.o.
Květa Čulejová

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Vizualizace polyfunkčního objektu
Visualization of the multifunctional building

28.

Michal Bogár
Mária Bogárová

Alžběta Ondrušková
Stanislav Ondruš

Pohled na památník
View of the memorial

**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

29.

Marc Subirana
Jordi Miàs

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

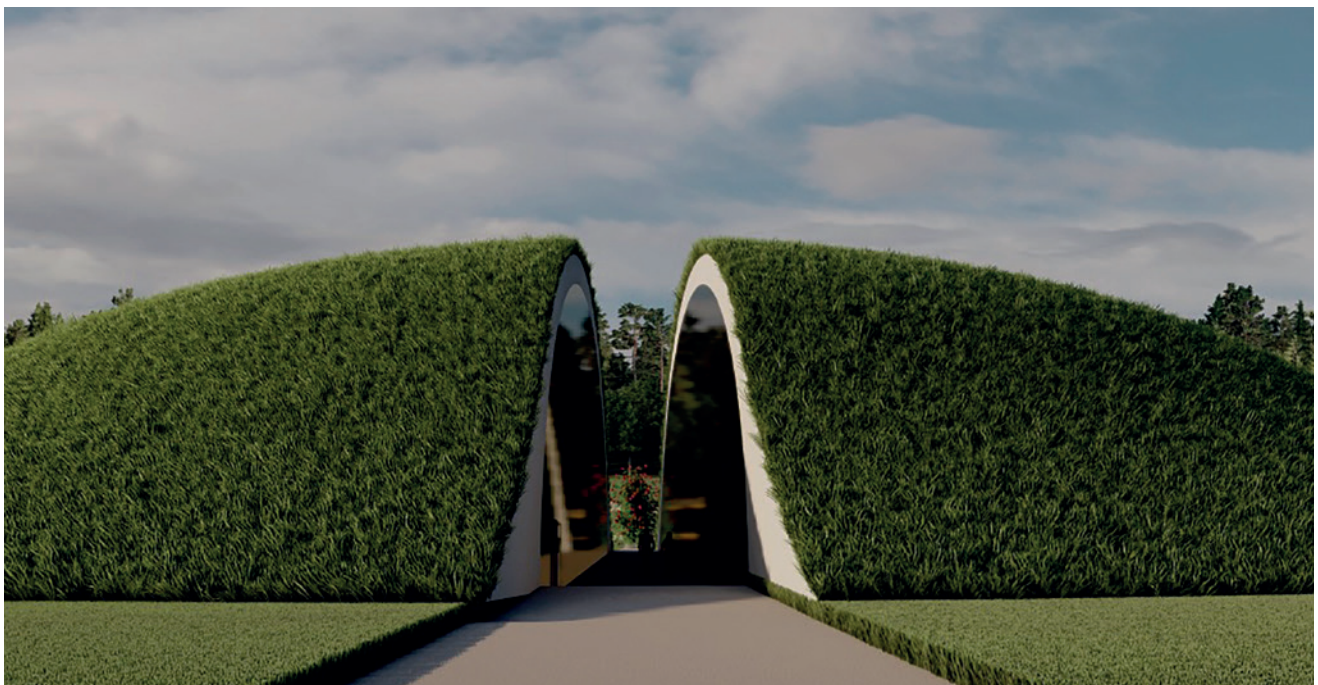
Jordi Artigas
Marc Subirana

Hlavní osa areálu zasazená pod zemí
The main underground axis of the area

30.

Karel Cieslar
Kamil Koláček
Monika Drbalová

Vizualizace polyfunkčního objektu
Visualization of the multifunctional building

**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

31.
Sokoban studio s.r.o.
Petr Souček
Lucie Milovská

Tamara Staňová
Jakub Loučka
Simona Rhümkorf

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Filip Kotlář
Stanislav Pech

Pohled na památník z kopce
View of the memorial from a hill

33.
Amos Amit Architect

Vizualizace památníku
Visualization of the memorial

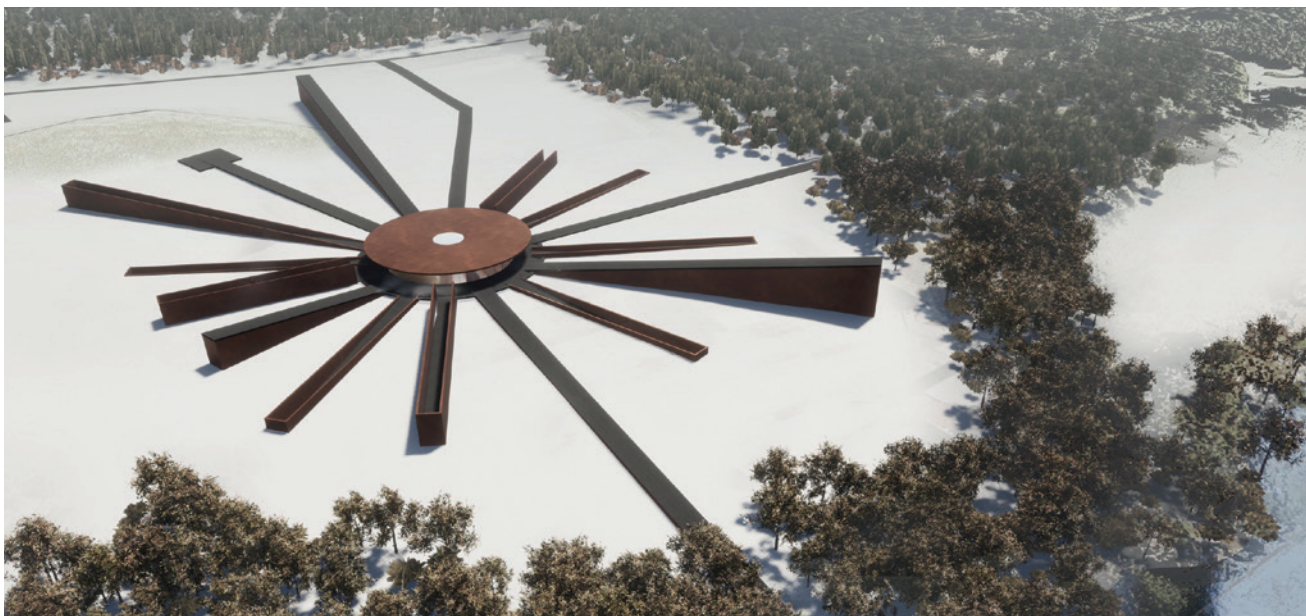
**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

34.

SIEBERT + TALAŠ, spol.
s.r.o.
Matěj Siebert
Roman Talaš

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Ivan Kulifaj
Tomáš Klasek
Peter Pasečný

Vizualizace památníku
Visualization of the memorial

37.

Massimo Lovera, Steget S.r.l.

Vizualizace polyfunkčního objektu
Visualization of the multifunctional building

AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS

38.
Ramón Fernandez – Alonso Borrajo, Architect
Ignacio Fernández-Alonso Araluce
Jorge Asencio Juncal
Fidel Garrido Carretero

SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS

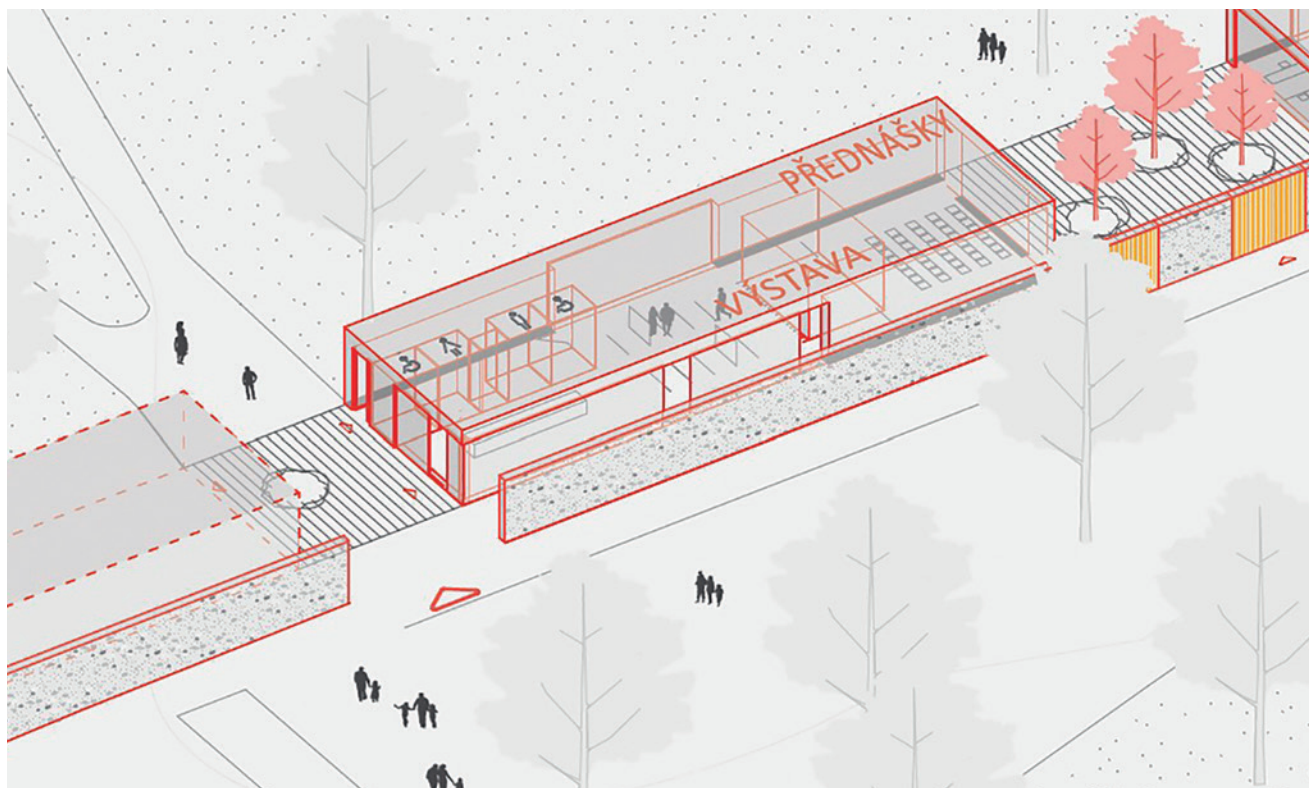
Evangelia Chatzimpalasi
Pablo Liñán Contreras
Alberto Barragán Torres
Alfonso Pedrosa Campoy
Jesús Suárez Torres

Pohled na památník s návštěvnickým centrem v popředí
View of the memorial with the visitor center in the foreground

39.
Mirko Lev
Pavel Rada

Monika Hlubinková
Lenka Bažík
Lukáš Darda

Vstupní budova
Entrance building

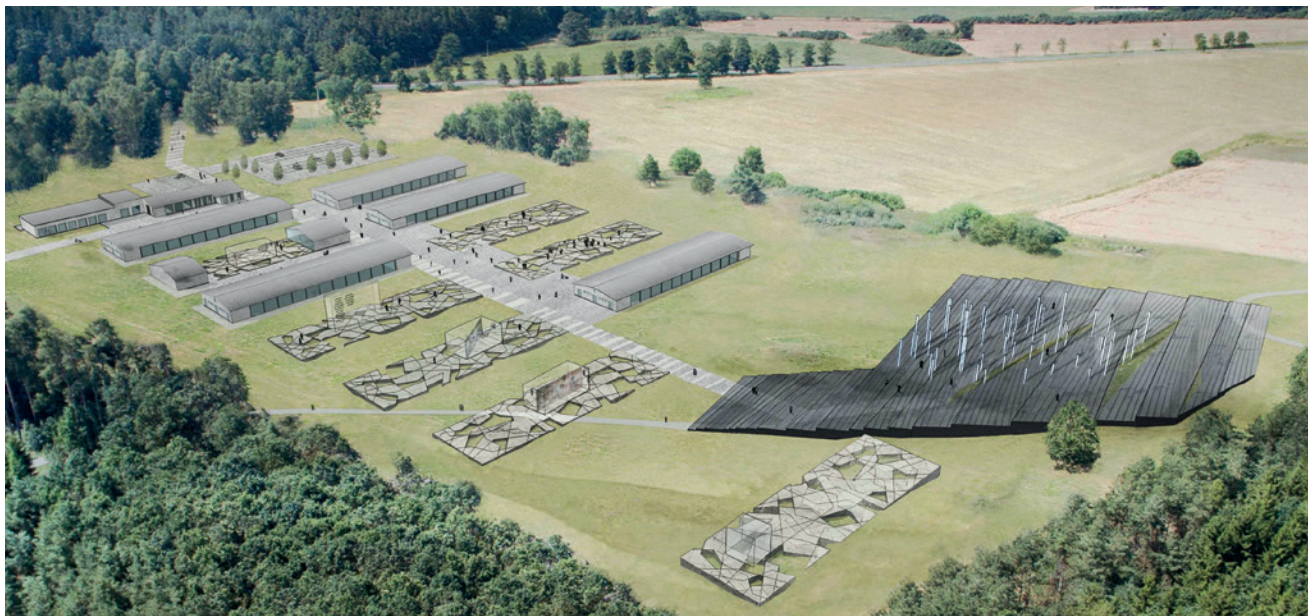
**AUTOŘI NÁVRHU
DESIGNERS**

40.

Ermal Brahimaj /
BRAHIMAJ ARCHITECT
Alessio Primavera

**SPOLUPRACUJÍCÍ OSOBY
COLLABORATORS**

Enrico Turini
Elena Varini

Vizualizace památníku
Visualization of the memorial

41.

Jakub Cigler architekti
Václav Cígler
Jakub Cígler

Peter Bednár

Vizualizace památníku
Visualization of the memorial

LENY

TIRÁŽ

COLOPHON

LETY: KRAJINÁŘSKO-ARCHITEKTONICKÁ
SOUTĚŽ LETY U PÍSKU. PAMÁTNÍK
HOLOKAUSTU ROMŮ A SINTŮ V ČECHÁCH

KATALOG SOUTĚŽNÍCH NÁVRHŮ

Vydává Muzeum romské kultury, státní
příspěvková organizace

LETY: THE LANDSCAPE ARCHITECTURE
COMPETITION LETY U PÍSKU. MEMORIAL TO
THE HOLOCAUST OF THE ROMA AND SINTI IN
BOHEMIA

CATALOGUE OF COMPETING DESIGNS

Published by the Museum of Romani Culture,
state contributory organization

Autoři textu / Authors of texts:

Renata Berkyová, Kateřina Čapková, Jana
Horváthová, Robert Kvíle, Čeněk Růžička,
Helena Sadílková, Dušan Slačka, Lubomír
Zaorálek

K vydání přispěli / Contributed to the
publication: Jana Habrovcová, Veronika
Kolaříková, Anna Míšková, Lenka Sedláčková,
Petra Svobodová, Luděk Strašák, Štěpán Štarha

Překlad do anglického jazyka / English
translation: Gwendolyn Albert

Grafické zpracování / Graphic design:
Lukáš Kijonka, Nela Klímová (TNR,
Kolektiv.studio)

Tisk / Print: OLD PRINT, s.r.o.

1. vydání, 2020 / 1st edition, 2020
Počet kusů / Quantity: 1.000

ISBN 80-86656-43-8
EAN 978-80-86656-43-4